

НАРКОТИЧНІ ЗАСОБИ, ПСИХОТРОПНІ РЕЧОВИНИ, ЇХ АНАЛОГИ ТА ПРЕКУРСОРИ. ОЗНАКИ НАРКОТИЧНОГО СП'ЯНІННЯ

(СПЕЦІАЛЬНА ПРОГРАМА З КУРСУ)

**Громадська організація
«Пенітенціарна ініціатива»**

**Національна академія
внутрішніх справ**

**НАРКОТИЧНІ ЗАСОБИ, ПСИХОТРОПНІ РЕЧОВИНИ,
ЇХ АНАЛОГИ ТА ПРЕКУРСОРИ.
ОЗНАКИ НАРКОТИЧНОГО СП'ЯНІННЯ**

(спеціальна програма з курсу)

Навчально-методичний посібник

Київ 2021

Авторський колектив:

Стрільців О. М., уповноважений з антикорупційної діяльності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник;

Герман О. В., Голова громадської організації «Пенітенціарна ініціатива»;

Буковський Ю. Д., здобувач наукового ступеня доктора філософії заочної форми навчання наукової лабораторії з проблем протидії злочинності навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ;

Соловей В. В., заступник начальника управління Департаменту боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України;

Варава Д. В., заступник начальника відділу Департаменту боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України.

Рецензенти:

1. **Левченко Ю. О.**, завідувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

2. **Скала П. В.**, асоційований директор з політики та партнерських відносин Міжнародного благодійного фонду «Альянс громадського здоров'я»;

3. **Копотун І. М.**, президент ГО «Європейський інститут післядипломної освіти», доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України.

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Національної академії внутрішніх справ від 22 вересня 2021 року (протокол № 1)

Редактор: *Діденко М. С.*, кандидат психологічних наук

Н295 Наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги та прекурсори. Ознаки наркотичного сп'яніння. Навчально-методичний посібник. Стрільців О. М., Герман О. В., Буковський Ю. Д. та ін. Київ, Нац. акад. внутр. справ, Громадська організація «Пенітенціарна ініціатива», Міжнародний фонд «Відродження». 2020. 90 с.

Типова спеціальна програма з курсу «Наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги та прекурсори. Ознаки наркотичного сп'яніння» передбачає вивчення та засвоєння майбутніми поліцейськими основних положень, методів та способів, що застосовуються в процесі спілкування з наркозалежними особами та реагування на правопорушення, які вчиняються в сфері обігу наркотиків.

Видання адресоване науково-педагогічному складу, викладачам та слухачам навчальних закладів системи МВС України та Національної поліції України, а також працівникам правоохоронних органів.

Зміст

Вступ	5
ТЕМА 1	6
НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ	6
ТЕМА 2.1	31
ОСНОВНІ ВИДИ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ. ІДЕНТИФІКАЦІЯ ОЗНАК НАРКОТИЧНОГО СП'ЯНІННЯ	31
СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 1. ОСНОВНІ ВИДИ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ	31
ТЕМА 2.2	53
ОСНОВНІ ВИДИ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ. ІДЕНТИФІКАЦІЯ ОЗНАК НАРКОТИЧНОГО СП'ЯНІННЯ	53
СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 2. ІДЕНТИФІКАЦІЯ ОЗНАК НАРКОТИЧНОГО СП'ЯНІННЯ	53
ТЕМА 2.3	62
ОСНОВНІ ВИДИ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ. ІДЕНТИФІКАЦІЯ ОЗНАК НАРКОТИЧНОГО СП'ЯНІННЯ	62
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ. ОСНОВНІ ВИДИ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ	62
ТЕМА 3.1	66
ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В БОРОТЬБІ З НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ	66
СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 1. СЕНСИТИВНИЙ ПІДХІД ПРАЦІВНИКІВ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ДО СПОЖИВАЧІВ НАРКОТИКІВ	66
СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 2. ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В БОРОТЬБІ З НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ	73

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ. ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В БОРОТБІ З НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ.....	86
ТЕМА 3.4. ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ.....	89

ВСТУП

В останній час значно поширилися злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотиків. Підвищена суспільна небезпека незаконного виготовлення, зберігання, придбання, перевезення і збуту наркотиків пов'язана з тим, що на підґрунті наркотизму вчиняється низка інших небезпечних кримінальних правопорушень. Негативним чинником є те, що Україна має велику сировинну базу наркотиків, а також є транзитною державою у міжнародному наркотрафіку. А можливість здобути злочинним шляхом швидкі прибутки, які чесною працею заробити досить складно, штовхає наркоділків до створення численних наркомереж.

Запобігання кримінальним правопорушенням, пов'язаним з незаконним обігом наркотиків, є різновидом профілактики злочинності загалом, де первинну ланку в системі Національної поліції України займають працівники патрульної поліції, які перші починають з правоохоронців спілкуватися з наркозалежними особами та особами, які причетні до незаконного обігу наркотиків.

Типова спеціальна програма з курсу «Наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги та прекурсори. Ознаки наркотичного сп'яніння» передбачає вивчення та засвоєння майбутніми поліцейськими основних положень, методів та способів, що застосовуються в процесі спілкування з наркозалежними особами та реагування на правопорушення, які вчиняються в сфері обігу наркотиків.

Програма курсу складається з трьох тем за результатами яких приймається залік. Загальна тривалість курсу – 14 годин.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Усього	У т.ч. на практичну роботу
1.	Нормативно-правове регулювання у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів	2	
2.	Основні види наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Ідентифікація ознак наркотичного сп'яніння	6	1
3.	Особливості роботи поліцейського в боротьбі з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів	4	1
Проміжний контроль (залік)		2	
Усього годин		14	2

ТЕМА 1

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

1. Нормативно-правове регулювання легального обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів в Україні та система контролю за їх обігом
2. Перелік наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та його складові
3. Таблиці невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу
4. Відповідальність за незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів в Україні
5. Повноваження поліцейських щодо протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів

1. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЛЕГАЛЬНОГО ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ І ПРЕКУРСОРІВ В УКРАЇНІ ТА СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ЗАЇХ ОБІГОМ

Правовий режим обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів в Україні регламентовано нормами міжнародного права, зокрема Єдиною конвенцією про наркотичні засоби 1961 року, Конвенцією про психотропні речовини 1971 року, Конвенцією ООН про боротьбу з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів від 20 грудня 1988 року, а також нормами національного законодавства, а саме: *законами України*: «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» від 15 лютого 1995 року, «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживання ними» від 15 лютого 1995 року, «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 02 березня 2015 року.

Закон України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживання ними» складається з трьох розділів. Перший присвячений загальним положенням, другий – деяким заходам протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, третій – заходам протидії незаконному споживанню таких засобів.

Закон України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» складається з трьох розділів. Перший присвячений загальним положенням, де дається офіційне тлумачення термінів, що використовуються у ньому, зокрема, це незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, «наркоманія», «особа, хвора на наркоманію», “незаконне вживання наркотичних засобів або психотропних речовин”, “медичний огляд”, “медичне обстеження”, “наркологічна установа”, “добровільне лікування”, “примусове лікування”, “ухилення від медичного огляду”, “ухилення від лікування наркоманії”, “тяжкий психічний стан”.

Другий – деяким заходам протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, зокрема, закріплюється можливість проведення контрольованої поставки, застосування правоохоронними органами методу оперативної закупки для одержання доказів злочинної діяльності наркоділків у сфері нелегального обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, можливість тимчасового припинення діяльності об’єктів масового перебування громадян, які використовуються для вживання або збуту наркотичних засобів чи психотропних речовин, запроваджується здійснення адміністративного нагляду за особами засудженими до позбавлення волі за одне кримінальне правопорушення, пов’язане з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та інші заходи.

Третій – заходам протидії незаконному споживанню таких засобів, зокрема виявлення осіб, котрі незаконно вживають наркотичні засоби чи психотропні речовини, процедуру встановлення наявності стану наркотичного сп’яніння внаслідок незаконного вживання наркотичних засобів або психотропних речовин, медичні заходи для усунення залежності особи від наркотичних засобів або психотропних речовин тощо.

Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» регулює суспільні відносини у сфері ліцензування видів господарської діяльності, визначає виключний перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, встановлює уніфікований порядок їх ліцензування, нагляд і контроль у сфері ліцензування, відповідальність за порушення законодавства у сфері ліцензування видів господарської діяльності. Зокрема п. 22 статті 7 цього Закону встановлює види господарської діяльності, які підлягають ліцензуванню, зокрема діяльність з:

22) культивування рослин, включених до таблиці I Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України, розроблення, виробництво, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізація (відпуск), ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного Переліку, – з

урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори».

Як бачимо в Україні дозволена легальна господарська діяльність пов'язана з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів.

Також численні постанови Кабінету Міністрів України регламентують порядок легального обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів в нашій державі. Серед них можна відмітити наступні:

- Про реалізацію частини шостої статті 7 Закону України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів» – постанова від 21 листопада 2007 р. № 1339;

- Деякі питання ліцензування господарської діяльності з культивування рослин, включених до таблиці I переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України, розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізації (відпуску), ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного переліку – постанова від 6 квітня 2016 р. № 282;

- Про затвердження Порядку провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, та контролю за їх обігом – постанова від 3 червня 2009 р. № 589;

- Про затвердження Порядку перевезення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів на території України та оформлення необхідних документів» – постанова від 17 квітня 2008 р. № 366;

- Деякі питання видачі дозволу на використання об'єктів і приміщень, призначених для провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів – постанова від 13 квітня 2011 р. № 469;

- Про затвердження Порядку придбання, перевезення, зберігання, відпуску, використання та знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у закладах охорони здоров'я – постанова від 13 травня 2013 р. № 333.

Важливу роль у відіграють накази МОЗ України в частині визначення порядку легального обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів на об'єктах медичних закладів та установ. Серед них можна відмітити наступні:

Про деякі питання придбання, перевезення, зберігання, відпуску, використання та знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у закладах охорони здоров'я – наказ МОЗ України від 07 серпня 2015 р. № 494.

Про деякі питання віднесення засобів і речовин до аналогів наркотичних засобів і психотропних речовин – наказ МОЗ України від 03 квітня 2019 року № 715.

Підводячи висновок, зазначимо, що в Україні запроваджено ліцензійну діяльність, пов'язану з вирощуванням наркотиковмісних рослин, зокрема таких як «Рослини виду мак снотворний» та «Рослини роду коноплі».

Також у закладах охорони здоров'я здійснюється легальний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів відповідно до ліцензійних умов, зокрема їх використовувати під час медичних втручань та продавати фізичним особам в залежності від виду речовини за рецептом або без рецепту.

Юридичні особи та фізичні особи-підприємці здійснюють свою діяльність як правило з прекурсорами в промислових цілях. то вони можуть придбати та використовувати наркотичні засоби та психотропні речовини без ліцензій лише для власного споживання, а прекуртори – лише у побутових цілях.

Що стосується фізичних осіб (громадян), вони мають право придбавати лікарські наркотичні (психотропні) засоби, що містять наркотичні засоби та психотропні речовини, включені до таблиць II і III Переліку, лише за рецептом лікаря. Роздрібна реалізація громадянам наркотичних засобів, психотропних речовин, включених до таблиць II і III Переліку, та прекурсорів, включених до списку № 1 таблиці IV Переліку, дозволених до застосування у медичній практиці, здійснюється через аптечні заклади будь-якої форми власності за наявності у них відповідної ліцензії на цей вид діяльності.

Окремо необхідно зупинитися на обігу препаратів, які використовуються під час проведення замісної підтримувальної терапії осіб з психічними та поведінковими розладами внаслідок вживання опіоїдів – так звана ЗПТ терапія (далі – **ЗПТ**). ЗПТ є визнаним у світі науково-обґрунтованим методом лікування людей, хронічно залежних від наркотичних речовин опіоїдної групи, має на меті попередження розповсюдження ВІЛ/СНІДу серед людей, які вживають наркотики ін'єкційним шляхом, а також сприяє їх ресоціалізації, зменшенню кримінальної активності, поверненню до повноцінного життя у суспільстві. Для лікування ЗПТ використовують два лікарських препарати – метадон та бупренорфін, що з 2019 року на 95% закуповуються МОЗ України за кошти державного бюджету. Починаючи з 2015 року запроваджена ЗПТ й рідкими формами метадону.

ЗПТ впроваджується на базі лікувально-профілактичних закладів (наркологічних диспансерів, центрів СНІДу, протитуберкульозних диспансерів, міських та районних лікарень, центрів первинної медико-санітарної допомоги). Станом на 01.02.2021 року в Україні нараховується більше 240 ЛПЗ, на базі яких функціонують сайти ЗПТ, де отримують лікування та супутні послуги 15 097 пацієнтів, серед яких 36,6% є ВІЛ-інфікованими, з них 94,5% отримують АРТ, 9,4% пацієнтів хворі на туберкульоз, гепатит С мають 56,9% пацієнтів. Всі пацієнти отримують інтегровані послуги з медичного (діагностика та лікування ВІЛ/СНІДу, туберкульозу, гепатитів, інших соматичних захворювань) та психосоціального супроводу (працевлаштування, допомога для поновлення міжособистісних стосунків, реінтеграція до життя в суспільстві).

Наказом МОЗ України від 27 березня 2012 року № 200 затверджується відповідний порядок проведення замісної підтримувальної терапії осіб з психічними та поведінковими розладами внаслідок вживання опіоїдів, відповідно до якого пацієнтам дозволяється після певного курсу ЗПТ-терапії отримувати опіоїдні медичні препарати ЗПТ для самостійного прийому в амбулаторних умовах, у тому числі в умовах стаціонару вдома.

Контроль за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів в нашій державі здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, яким на сьогодні є Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками (Держлікслужба).

У статті 1 Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» надаються наступні визначення:

- **наркотичні засоби** – речовини природні чи синтетичні, препарати, рослини, включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів;
- **психотропні речовини** – речовини природні чи синтетичні, препарати, природні матеріали, включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів;
- **прекурсори наркотичних засобів і психотропних речовин (далі – прекурсори)** – речовини, які використовуються для виробництва, виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин, включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів;
- **аналоги наркотичних засобів і психотропних речовин** – заборонені до обігу на території України речовини синтетичні чи природні, не включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, хімічна структура та властивості яких подібні до хімічної структури та властивостей наркотичних засобів і психотропних речовин, психоактивну дію яких вони відтворюють.
- Як зазначалося вище наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори є ткими в юридичному розумінні, у разі їх внесення до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

2. ПЕРЕЛІК НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН І ПРЕКУРСОРІВ ТА ЙОГО СКЛАДОВІ

Перелік наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 06 травня 2000 року № 770 з відповідними довідками на сьогоднішній день.

Перелік наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (далі – Перелік) – згруповані у списки наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори наркотичних засобів і психотропних речовин, включені до таблиць I-IV згідно із законодавством України та міжнародними договорами України. Перелік та зміни до нього затверджуються Кабінетом Міністрів України за поданням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу і публікуються в офіційних друкованих виданнях.

Перелік складено з урахуванням положень і вимог відповідних міжнародних конвенцій і протоколів ООН та зміни до якого періодично переглядаються Державною службою України з лікарських засобів та контролю за наркотиками (Держлікслужба) і затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Перелік складається з чотирьох таблиць (таблиці I, II, III, IV), кожна з яких містить список № 1 і список № 2, а таблиця I – ще й список № 3.

Ці списки – це переліки наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, обіг яких в Україні взагалі заборонений (наприклад, списки № 1 і № 2 таблиці I) чи обмежений, але щодо якого встановлюються заходи контролю різної суворості.

Таблиця I містить переліки особливо небезпечних наркотичних засобів і психотропних речовин (відповідно списки № 1 і № 2), обіг яких в Україні заборонено, а також переліки наркотичних засобів і психотропних речовин, обіг яких в Україні дозволено лише в цілях і на підставах, визначених законодавством, – список № 3.

Списки № 1 і № 2 таблиці II перераховують відповідно наркотичні засоби і психотропні речовини, обіг яких в Україні обмежено та щодо яких встановлюються заходи контролю згідно із законодавством. Ці засоби та речовини надзвичайно небезпечні в разі зловживання ними, але, з урахуванням їх терапевтичної цінності, можуть використовуватися в медичних цілях. Для засобів і речовин з обох списків Таблиці II, передбачено однакові заходи контролю.

Таблиця III містить переліки наркотичних засобів і психотропних речовин (відповідно списки № 1 і № 2), обіг яких в Україні обмежено, щодо них можливі пом'якшення деяких заходів контролю згідно із законодавством. Це певні наркотиковмісні препарати (список № 1) і психотропні речовини (список № 2), що є менш небезпечними при зловживанні ними, порівняно із засобами та речовинами

таблиці II, і мають більш широке терапевтичне застосування. Для них також передбачено однакові заходи контролю.

Таблиця IV називає прекурсори (списки № 1 і № 2), обіг яких в Україні обмежено та щодо яких встановлюються заходи контролю згідно із законодавством. Список № 1 перераховує хімічні речовини та їх солі, під час переробки яких одержують синтетичні наркотичні засоби чи психотропні речовини, список № 2 – розчинники, окислювачі та хімікати промислового або побутового призначення, що використовуються у виробництві чи виготовленні наркотичних засобів або психотропних речовин. Стосовно прекурсорів встановлено різні заходи контролю – більш суворі щодо речовин зі списку № 1.

Таблиця I

Список № 1 – Особливо небезпечні наркотичні засоби, обіг яких заборонено. До таких наркотичних засобів, зокрема, відноситься:

- Героїн
- Канабіс
- Смола канабісу
- Екстракти і настойки канабісу
- Кокаїновий куш
- Кока лист
- Макова солома
- Концентрат з макової соломи
- Опій
- Опій ацетильований

Список № 2 – Особливо небезпечні психотропні речовини, обіг яких заборонено;

- МДМА (фенетиламін метилендіоксиметамфетамін)
- Катинон
- ЛСД (лізергід)
- Мескалін
- Псилоцибін
- Псилоцин
- Тетрагідроканнабінол
- Фенциклідин

Список № 3 – Рослини, які містять наркотичні засоби та психотропні речовини і обіг яких допускається для промислових цілей;

- Рослини виду мак снотворний
- Рослини роду коноплі

Таблиця II

Список № 1 – Наркотичні засоби, обіг яких обмежено;

- Бупренорфін
- Екгонін

- Кодеїн
- Кокаїн
- Метадон
- Морфін
- Трамадол
- Фентаніл

Список № 2 – Психотропні речовини, обіг яких обмежено;

- Амфетамін
- Кетамін
- Метамфетамін
- Набілон

Таблиця III

Список № 1 – Наркотичні засоби, обіг яких обмежено і стосовно яких допускаються виключення деяких заходів контролю;

- Препарати ацетилдигідрокодеїну
- Препарати пропіраму
- Препарати кокаїну
- Порошок кореня іпекакуани та опію

Список № 2 – Психотропні речовини, обіг яких обмежено і стосовно яких допускаються виключення деяких заходів контролю;

- Барбітал
- Бутобарбітал
- Діазепам
- Феназепам
- Циклобарбітал
- Апрофен (тарен)
- Ангідрид оцтової кислоти (оцтовий ангідрид)

Таблиця IV

Список № 1 – Прекурсори, обіг яких обмежено і стосовно яких встановлюються заходи контролю;

- Ефедрин
- Псевдоефедрин
- Фенілацетон

Список № 2 – Прекурсори, стосовно яких встановлюються заходи контролю.

- Ацетон
- Етиловий ефір
- Калію перманганат
- Сірчана кислота
- Соляна кислота
- Толуол

3. ТАБЛИЦІ НЕВЕЛИКИХ, ВЕЛИКИХ ТА ОСОБЛИВО ВЕЛИКИХ РОЗМІРІВ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН АБО ПРЕКУРСОРІВ, ЯКІ ЗНАХОДЯТЬСЯ У НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ

З метою визначення розмірів, з яких настає адміністративна та кримінальна відповідальність наказом МОЗ України від 01 серпня 2000 року № 188 були затвердженні таблиці невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу. Розміри наркотичних засобів та психотропних речовин у таблицях визначені на підставі існуючої практики боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів та психотропних речовин з урахуванням існуючої міжнародної практики, що базується на визначеній добовій дозі (definedailydose) (ВДД) за даними Міжнародного комітету з контролю за наркотиками ООН.

Також по окремих наркотичних засобів та психотропних речовинах дається розширене тлумачення їх складових, наприклад:

- канабіс – цілі або різного ступеня подрібнення будь-які частини рослини роду коноплі або їх суміш (за винятком власне дозрілого насіння) незалежно від того, піддавались вони екстракції, деструкції, гниттю чи враженню пліснявою;
- макова солома – цілі або різного ступеня подрібнення будь-які частини рослини виду «мак снотворний» або їх суміш (за винятком власне дозрілого насіння) незалежно від того, піддавались вони екстракції, деструкції, гниттю чи враженню пліснявою.

Перелік складається з 3-х таблиць, зокрема:

Таблиця 1
Невеликі, великі та особливо великі розміри наркотичних засобів,
що знаходяться у незаконному обігу
(витяги)

Назва наркотичного засобу	Невеликі розміри (г)	Великі розміри (г)	Особливо великі розміри (г)
Бупренорфін	до 0,08	від 0,8 до 8,0	8,0 і більше
Дезоморфін*	до 0,01	від 0,1 до 1,0	1,0 і більше
Канабіс - цілі або різного ступеня подрібнення будь-які частини рослини роду коноплі або їх суміш (за винятком власне дозрілого насіння) незалежно від того, піддавались вони екстракції, деструкції, гниттю чи враженню пліснявою**	до 5,0	від 500 до 2500	2500 і більше

Канабісу смола - суміш відділеної смоли, пилку чи окремих подрібнених частин рослини коноплі або їх суміш, яка містить тетрагідроканабінол*	до 0,5	від 50,0 до 500,0	500,0 і більше
Канабісу екстракти (настойки) - засіб, який отримують з будь-яких видів і сортів конопель або канабісу шляхом виділення (екстракції) різними способами і який містить тетрагідроканабінол*	до 0,3	від 5,0 до 100,0	100,0 і більше
Героїн*	до 0,005	від 1,0 до 10,0	10,0 і більше
Опій ацетильований - засіб, що містить у своєму складі ацетильовані похідні алкалоїдів опію (у тому числі за наявності інших речовин)*	до 0,005	від 1,0 до 10,0	10,0 і більше
Кодеїн (основа та солі)	до 0,2	від 10,0 до 50,0	50,0 і більше
Кокаїн (основа та солі незалежно від наявності наповнювачів)	до 0,02	від 1,0 до 15,0	15,0 і більше
Метадон (фенадон)	до 0,02	від 1,6 до 20,0	20,0 і більше
Меткатинон (ефедрон)*	до 0,01	від 3,0 до 50,0	50,0 і більше
Морфін (основа та солі)	до 0,03	від 2,5 до 12,5	12,5 і більше
Макова солома - цілі або різного ступеня подрібнення будь-які частини рослини виду "мак снотворний" або їх суміш (за винятком власне дозрілого насіння) незалежно від того, піддавались вони екстракції, деструкції, гниттю чи враженню пліснявою**	до 50,0	від 500,0 до 5000,0	5000,0 і більше
Концентрат з макової соломи (опій екстракційний) - засіб, що отримують із макової соломи шляхом виділення (екстракції) різними способами і який містить хоча б один наркотичний алкалоїд або їх суміш (у тому числі за наявності інших речовин)*	до 0,5	від 50,0 до 250,0	250,0 і більше
Омнопон	до 0,03	від 3 до 75,0	75,0 і більше
Опій - сік снотворного маку, що згорнувся, у тому числі медичний, який містить хоча б один наркотичний алкалоїд або їх суміш (у тому числі за наявності інших речовин)*	до 0,1	від 50,0 до 250,0	250,0 і більше
Трамадол	до 0,5	від 5,0 до 50,00	50,00 і більше
Тримеперидин (промедол)	до 0,03	від 3,0 до 75,0	75,0 і більше

Фентаніл	до 0,0004	від 0,002 до 0,2	0,2 і більше

Таблиця 2
Невеликі, великі та особливо великі розміри психотропних речовин,
що знаходяться у незаконному обігу
(витяги)

Назва психотропних речовин	Невеликі розміри (г)	Великі розміри (г)	Особливо великі розміри (г)
Амфетамін	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
Барбітал	до 5,0	від 50,0 до 500,0	500,0 і більше
Діазепам	до 0,1	від 1,0 до 10,0	10,0 і більше
Катинон*	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
Лізергід (ЛСД)	до 0,00001	від 0,001 до 0,01	0,01 і більше
Мескалін 4-метиламінорекс*	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
Метамфетамін (первитин)	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
МДМА (3,4-метилен-діоксиметамфетамін)*	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
ММДА (5-метокси-3,4-метилендіоксиамфетамін)*	до 0,15	від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
Псилоцибін*	до 0,01	від 0,1 до 1,0	1,0 і більше
Плодове тіло грибів, що містить псилоцин і псилоцибін	до 0,5	від 5 до 50	50 і більше
Тетрагідроканабінол, усі ізомери*	до 0,015	від 0,15 до 1,50	1,50 і більше
Феназепам	до 0,01	від 0,10 до 1,0	1,0 і більше
Фенобарбітал	до 1,0	від 10,0 до 100,0	100,0 і більше
Кетамін	до 1,0	від 10,0 до 100,0	100,0 і більше

Таблиця 3
Великі та особливо великі розміри прекурсорів,
що знаходяться у незаконному обігу
(витяги)

Назва прекурсору	Великі розміри	Особливо великі розміри
Антранілова кислота	від 2,5 до 25,0 кг	25,0 кг і більше
Ангідрид оцтової кислоти	від 0,002 до 0,02 кг	0,02 кг і більше
Ацетон	від 50,0 до 200,0 л	200,0 л і більше
Етиловий ефір	від 20,0 до 200,0 л	200,0 л і більше
Ефедрин	від 0,0006 до 0,006 кг	0,006 кг і більше
Калію перманганат	від 1,0 до 3,0 кг	3,0 кг і більше
Лізергінова кислота	від 0,0001 до 0,001 кг	0,001 кг і більше
Псевдоефедрин	від 0,0006 до 0,006 кг	0,006 кг і більше
Сірчана кислота	від 20,0 до 100,0 л	100,0 л і більше
Соляна кислота	від 20,0 до 100,0 л	100,0 л і більше
Толуол	від 20,0 до 200,0 л	200,0 л і більше
Фенілацетон	від 0,04 до 0,4 л	0,4 л і більше
Розчинники, що містять у сукупності не менш як 50% ацетону, етилового ефіру, метилетилкетону та толуолу*	від 50,0 до 200,0 л	200,0 л і більше

4. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕЗАКОННИЙ ОБІГ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ І ПРЕКУРСОРІВ В УКРАЇНІ

4.1. КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Відповідно до розділу XIII Особливої частини КК України кримінально-правові норми, що передбачають відповідальність за кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, охоплюють склади таких кримінальних правопорушень:

1) контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів (ст. 305);

2) використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів (ст. 306);

3) незаконні виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 307);

4) викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 308);

5) незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту (ст. 309);

6) посів або вирощування снотворного маку чи конопель (ст. 310);

7) незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання прекурсорів (ст. 311);

8) викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 312);

9) викрадання, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням (ст. 313);

10) незаконне введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 314);

11) схиляння до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 315);

12) незаконне публічне вживання наркотичних засобів (ст. 316);

13) організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 317);

14) незаконне виготовлення, підроблення, використання чи збут підроблених документів на отримання наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів (ст. 318);

15) незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин (ст. 319);

16) порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 320).

Відтак пропонуємо далі з'ясувати конкретний зміст окремих кримінально-правових норм, що передбачають відповідальність за певні кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, з якими най частіше зустрічаються патрульні поліцейські:

Незаконні виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання та збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 307 КК України)

Предмет – наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги. При цьому слід мати на увазі, що відповідальність за незаконні виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання та збут таких засобів і речовин настає незалежно від їх мінімального розміру.

Об'єктивна сторона – (ч. 1 ст. 307 КК України) передбачає незаконні: 1) виробництво; 2) виготовлення; 3) придбання; 4) зберігання, 5) перевезення; 6) пересилання, а також 7) незаконний збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Незаконне виробництво наркотичних засобів та (або) психотропних речовин або їх аналогів – це всі дії, пов'язані з серійним одержанням наркотичних засобів, психотропних речовин з хімічних речовин та (або) рослин, включаючи відокремлення частин рослин або наркотичних засобів, психотропних речовин від рослин, з яких їх одержують, здійснені всупереч установленому законом порядку. Під *серійним одержанням* наркотичних засобів, психотропних речовин з хімічних речовин та (або) рослин слід розуміти виробничий процес, спрямований на отримання партій наркотичних засобів, психотропних речовин за відповідною технологією, стандартом, зразком.

Незаконне виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів – це всі дії (включаючи рафінування, підвищення в препараті концентрації наркотичних засобів і психотропних речовин чи їх переробку), здійснені всупереч встановленого законом порядку, у результаті яких на основі наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів наркотичних засобів і психотропних речовин одержуються готові до використання та (або) вживання форми наркотичних засобів, психотропних речовин або лікарські засоби, що їх містять, чи інші наркотичні засоби, психотропні речовини. Незаконне виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин утворює закінчений

склад кримінального правопорушення з моменту, коли почали вчинятися дії, спрямовані на одержання таких засобів чи речовин, готових до вживання, або на рафінування чи підвищення у препаратах їх концентрації.

Незаконне придбання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів – це їх купівля, обмін на інші товари або речі, прийняття як плати за виконану роботу чи надані послуги, позика, подарунок або сплата боргу, привласнення знайденого, а також збирання залишків наркотиковмісних рослин на пожнивних земельних площах після зняття з них охорони, на земельних ділянках громадян, а також збирання таких дикорослих рослин або їх частин на пустирях. Під *незаконним придбанням* розуміється також збирання залишків наркотиковмісних рослин на пожнивних земельних площах після зняття з них охорони, на земельних ділянках громадян, а також збирання таких дикорослих рослин чи їх частин на пустирях. Не визнається незаконним придбання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, якщо воно здійснено у відповідності до вимог ст. 27 Закону України «Про наркотичні засоби ...», а також згідно зі ст. 5 Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу ...» (під час оперативної закупівлі).

Незаконне зберігання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів – це будь-які умисні дії, пов'язані з фактичним перебуванням наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів у володінні винної особи (вона може тримати їх при собі, у будь-якому приміщенні, сховищі або в іншому місці). Відповідальність за незаконне зберігання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів настає незалежно від його тривалості.

Незаконне перевезення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів – це їх умисне переміщення будь-яким видом транспорту з однієї території на іншу в межах території України з порушенням порядку і правил, установлених чинним законодавством. Від перевезення наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів слід відрізняти їх перенесення з одного місця в інше, при якому транспорт не використовується. Такі дії мають розглядатися як зберігання цих засобів і речовин.

Незаконне пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів – це їх незаконне переміщення у просторі шляхом відправлення поштою, багажем, посильним або в інший спосіб з одного місця в інше в межах території України. При цьому кримінальне правопорушення вважається закінченим з моменту оформлення і відправлення посилки, багажу, листа, бандеролі з цими засобами або речовинами незалежно від того, отримав їх адресат чи ні.

Незаконний збут зазначених вище предметів – це будь-які оплатні чи безоплатні форми їх реалізації всупереч законам України «Про наркотичні засоби ...» та «Про заходи протидії незаконному обігу...» (продаж, дарування, обмін, сплата боргу, позика, введення володільцем цих засобів або речовин ін'єкцій іншій особі за її згодою тощо). Обопільне введення ін'єкцій наркотичного

засобу, психотропної речовини чи їх аналогу особами, які їх придбали за спільні кошти, збуту не утворюють.

Кримінальне правопорушення є закінченим від моменту вчинення будь-якої із зазначених вище дій (формальний склад).

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона характеризується прямим умислом і спеціальною метою подальшого збуту при виробництві, виготовленні, придбанні, зберіганні, перевезенні, пересиланні предметів кримінального правопорушення.

Особа, яка добровільно здала наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги і вказала джерело їх придбання або сприяла розкриттю кримінальних правопорушень, пов'язаних з їх незаконним обігом, звільняється від кримінальної відповідальності за незаконне їх виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання (частина перша цієї статті, частина перша статті 309 КК України).

Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту (ст. 309 КК України)

Предмет – наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги.

Об'єктивна сторона (ч. 1 ст. 309 КК України) передбачає незаконні: 1) виробництво; 2) виготовлення; 3) придбання; 4) зберігання, 5) перевезення; 6) пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Кримінальне правопорушення є закінченим від моменту вчинення будь-якої із зазначених вище дій (формальний склад). Поняття зазначених дій розкриті при характеристиці ст. 307 КК України.

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона характеризується прямим умислом – особа не має на меті безоплатно чи за винагороду в будь-якій формі передавати ці засоби чи речовини в розпорядження іншої особи. Саме відсутністю мети збуту відрізняється це кримінальне правопорушення від кримінального правопорушення, передбаченого ст. 307 КК України, де така мета наявна.

Особа, яка добровільно звернулася до лікувального закладу і розпочала лікування від наркоманії, звільняється від кримінальної відповідальності за дії, передбачені частиною першою цієї статті

Посів або вирощування снотворного маку чи конопель (ст. 310 КК України)

Предмет – будь-які види снотворного маку чи конопель.

Об'єктивна сторона (ч. 1 ст. 310 КК України) полягає в незаконному посіві або незаконному вирощуванні снотворного маку в кількості від *ста* до *п'ятисот* рослин чи конопель у кількості від *десяти* до *п'ятдесяти* рослин.

Посів або незаконне вирощування снотворного маку чи конопель буде *незаконним*, коли культивування зазначених рослин здійснюється юридичними

особами без спеціального дозволу – ліцензії на здійснення відповідних видів діяльності, або такі дії вчиняються фізичними особами

Під *посівом* слід розуміти висівання насіння маку снотворного чи конопель або висадження їх розсади на земельній ділянці.

Вирощування – це догляд за посівами чи паростками маку снотворного чи конопель (спушування, прополювання, проріджування, поливання, підживлення добривами тощо) з метою доведення їх до стадії досягання.

Способи та засоби вчинення можуть бути різними і для кваліфікації значення не мають. Місцем вчинення кримінального правопорушення можуть бути присадибна ділянка, пустирище, поле державних чи колективних господарств тощо.

За загальним правилом *культивування* (тобто посів і вирощування) наркотиковмісних рослин, до яких належать снотворний мак та коноплі, з метою виробництва та (або) виготовлення наркотичних засобів і психотропних речовин, а також діяльність, пов'язану з культивуванням рослин із низьким змістом наркотичних засобів для промислових цілей, можуть здійснювати підприємства всіх форм власності за наявності в них ліцензії на здійснення відповідних видів діяльності.

Кримінальне правопорушення є закінченим від моменту висівання насіння чи висадження розсади в ґрунт.

Суб'єкт з – загальний (фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона характеризується прямим умислом.

Незаконне введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 314 КК України)

Об'єктивна сторона характеризується незаконним уведенням у будь-який спосіб наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів у організм іншої особи проти її волі.

Способи вчинення можуть бути різні (із застосуванням насильства чи погроз, навіть коли особа сама ввела собі наркотичний засіб, психотропну речовину або їх аналог, шляхом обману, ін'єкції препаратів, підмішування наркотиків у напої, дача під виглядом ліків тощо). Загальними рисами цих дій є їх незаконність і вчинення проти волі потерпілого.

Знаряддя є наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги.

Кримінальне правопорушення є закінченим від моменту введення зазначених засобів або речовини в організм іншої особи проти її волі (формальний склад).

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона характеризується прямим умислом. Винна особа усвідомлює, що наркотичні засоби, психотропні речовини чи їх аналоги вводяться в організм потерпілого проти його волі, і бажає виконання цих дій.

Схиляння до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 315 КК України)

Предмет з – наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги.

Об'єктивна сторона полягає у схилянні до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів, тобто вчиненні будь-яких умисних ненасильницьких дій, спрямованих на збудження в іншої особи бажання вжити ці засоби або речовини хоча б один раз (пропозиція, умовляння, порада, переконування тощо). Відповідальність за дане кримінальне правопорушення настає незалежно від наслідків схилення, тобто від того, вжила інша особа наркотичний засіб, психотропну речовину або їх аналог чи відмовилася це зробити.

Незаконне введення в організм іншої особи проти її волі наркотичного засобу, психотропної речовини або їх аналогу потрібно розглядати як кримінальне правопорушення, передбачене ст. 314 КК України.

Кримінальне правопорушення є закінченим з моменту вчинення дій, спрямованих на залучення інших осіб до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (формальний склад).

Суб'єкт загальний, тобто фізична осудна особа з 16-річного віку. Суб'єктом схилення неповнолітнього до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів може бути лише особа, що досягла 18-річного віку. Якщо неповнолітнього схиляє до вживання наркотиків інший неповнолітній, дії останнього слід кваліфікувати за ч. 1 ст. 315 КК України.

Суб'єктивна сторона характеризується прямим умислом. Винна особа усвідомлює, що вона пропонує іншій особі вжити наркотичні засоби, психотропні речовини чи їх аналоги.

Незаконне публічне вживання наркотичних засобів (ст. 316 КК України)

Об'єктивна сторона характеризується такими діями: 1) незаконним публічним вживанням наркотичних засобів; 2) незаконним вживанням таких засобів групою осіб. Незаконне ж публічне вживання психотропних речовин чи аналогів зазначених засобів і речовин не визначається як кримінальне правопорушення.

Публічність, тобто відкрите (очевидне для інших осіб) вживання, що здійснюється не ховаючись, незважаючи на присутність третіх осіб, котрі усвідомлюють характер того, що відбувається. Це можуть бути ін'єкція наркотичної рідини, куріння коноплі, опію, вживання макової соломи тощо. Відповідальність настає незалежно від того, вживає наркотики публічно одна особа чи група осіб.

Місце вчинення – територія, призначена для проведення навчальних, спортивних і культурних заходів (училища, технікуми, коледжі, вищі навчальні заклади, стадіони, кінотеатри, театри, дискотеки та інші подібні заклади), а також інші місця масового перебування громадян (вокзали, пристані, пляжі, парки, дитячі майданчики, підземні переходи, вулиці, площі тощо).

Засобами вчинення є наркотичні засоби.

Кримінальне правопорушення є закінченим від моменту вчинення зазначених у ч. 1 ст. 316 КК України дій (формальний склад).

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона характеризується прямим умислом.

Організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 317 КК України)

Предмет – місце (осередок, кубло, притон) або приміщення для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Об'єктивну сторону (ч. 1 ст. 317 КК України) утворюють такі альтернативні дії: 1) організація місць для незаконного вживання зазначених вище засобів або речовин; 2) утримання таких місць; 3) надання приміщення з такою метою.

Організація такого місця полягає у вчиненні однією чи кількома особами дій, що фактично призвели до його створення або були на це спрямовані (підшукування приміщення, готування пристроїв для вживання, виробництва та виготовлення наркотичних засобів чи психотропних речовин, залучення клієнтів і співучасників, розроблення конспіративних заходів тощо).

Утримання зазначеного місця – це сукупність дій по підтриманню його функціонування (матеріальне забезпечення, охорона, залучення й обслуговування клієнтів, здійснення конспіративних заходів тощо). Особа, що утримує таке місце, може як володіти ним, так і розпоряджатися на інших підставах.

Під *наданням приміщення* для вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів потрібно розуміти забезпечення можливості одній чи декільком особам використати його в такий спосіб хоча б один раз.

Кримінальне правопорушення є закінченим від моменту створення такого місця незалежно від того, почало воно функціонувати чи ні (усічений склад).

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона характеризується прямим умислом і спеціальною метою – забезпечити незаконне вживання, виробництво чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Якщо такі дії вчинено з корисливих мотивів, вони кваліфікуються за ч. 2 ст. 317 КК України.

4.2. АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

За незаконні дії з наркотичними засобами, психотропними речовинами та прекурсорами відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачено наступні види адміністративної відповідальності.

Стаття 44⁻¹. Ухилення від медичного огляду чи медичного обстеження

Ухилення особи, хворої на наркоманію, від медичного огляду на наявність наркотичного сп'яніння.

Ухилення особи, яка зловживає наркотичними засобами або психотропними речовинами, від медичного обстеження.

Стаття 106⁻¹. Невжиття заходів щодо забезпечення охорони посівів снотворного маку чи конопель, місць їх зберігання та переробки

Невжиття заходів щодо забезпечення встановленого режиму охорони посівів снотворного маку чи конопель, місць зберігання і переробки врожаю цих культур, а так само невиконання заходів щодо знищення післязбираних залишків чи відходів виробництва, що містять наркотичні речовини.

Невиконання землекористувачами або землевласниками на закріплених за ними земельних ділянках заходів щодо знищення дикорослих конопель чи снотворного маку.

Стаття 106⁻². Незаконний посів або незаконне вирощування снотворного маку чи конопель

Незаконний посів або незаконне вирощування снотворного маку в кількості до ста рослин чи конопель у кількості до десяти рослин.

5. ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЩОДО ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ І ПРЕКУРСОРІВ

Законом України «Про Національну поліцію» та Положенням про Національну поліцію не передбачено розгалуженої мережі адміністративних повноважень Національної поліції щодо забезпечення протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів. Однак аналіз положень чинного законодавства України серед адміністративних повноважень Національної поліції щодо забезпечення протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів дає змогу виокремити повноваження щодо:

- видачі дозволу на використання об'єктів і приміщень, призначених для здійснення діяльності з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (ст. 11 Закону України «Пронаркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори»);

- охорони та супроводження наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів, переміщуваних через митну територію України у режимі транзиту (ст. 24 Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори»);

- вилучення з незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (ст. 25 Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори»);

- проведення контрольованих поставок та контрольованих і оперативних закупок наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів із метою виявлення та документування фактів протиправних діянь (ст.ст. 4-5, п. 2 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживання ними»; п. 26 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію»; абз. 2 ч. 1 ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»);

- огляд транспортного засобу, вантажу, що в ньому знаходиться, особистих речей водія і пасажирів на підставі заяв, повідомлень про правопорушення, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин чи прекурсорів, або за наявності про це іншої достовірної інформації компетентних органів (ч. 1 ст. 8 Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживання ними»);

- зупинення та припинення діяльності закладів масового перебування громадян, в яких виявлено факти вживання чи збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 9 Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживання ними»);

- протидії незаконному культивуванню нарков-місних рослин (ст. 11 Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживання ними»);

- приведення до наркологічного закладу для медичного огляду чи медичного обстеження осіб, які зловживають наркотичними засобами або психотропними речовинами, а також щодо направлення таких осіб для проведення медичного огляду (ст. 13 Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживання ними»);

- превенції та профілактики правопорушень, пов'язаних з обігом наркотичних засобів та психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, зменшення наркозалежності серед населення України;

- виявлення причин та умов, що сприяють незаконному обігу наркотичних засобів, застосування у межах своєї компетенції заходів для їх усунення;

- застосування заходів із метою виявлення та припинення виявлених правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів;

• реагування на заяви та повідомлення про незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів тощо.

ПЕРЕЛІК КОНТРОЛЬНИХ ПИТАНЬ

Перелік контрольних питань

1. Які законодавчі акти регламентують порядок обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів в Україні? Надайте їм кратку характеристику.
2. Надайте характеристику порядку легального обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів в Україні, зокрема під час замісної підтримуючої терапії.
3. Надайте характеристику Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Які наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсорів до нього входять?
4. Надайте характеристику Таблицям невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу. Назвіть розміри наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які найбільш поширені в нашій державі.
5. Надайте характеристику адміністративним правопорушенням (ст. ст. 44, 44-1, 106-1, 106-2 КУпАП) в сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів.
6. Надайте характеристику кримінальним правопорушенням (ст. ст. 307, 309, 310, 314, 315, 316, 317, 320 КК України) в сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів.
7. Які снують повноваження поліцейських щодо протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів?

ВИКОРИСТАНІ ТА РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Альянс громадського здоров'я. Офіц. сайт. URL: www.apf.org.ua
2. Деякі питання видачі дозволу на використання об'єктів і приміщень, призначених для провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів: постанова Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011 р. № 469. *Офіц. вісник України*. 2011. № 35. С. 20. Ст. 1437.
3. Деякі питання ліцензування господарської діяльності з культивування рослин, включених до таблиці I переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України, розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізації (відпуску), ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного переліку: постанова Кабінет Міністрів України від 6 квітня 2016 р. № 282. *Офіц. вісник України*. 2016. № 30. С. 104. Ст. 1209.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
5. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25. Ст. 131.
6. Перелік наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2000 р. № 770. *Офіц. вісник України*. 2000. № 19. Ст. 789.
7. Порядок перевезення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів на території України та оформлення необхідних документів: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2008 р. № 366. *Урядовий кур'єр*. 2008. № 96. 28 травня.
8. Порядок провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, та контролю за їх обігом: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 3 червня 2009 р. № 589. *Урядовий кур'єр*. 2009. № 120. 8 липня.
9. Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів» та Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними»: Закон України від 15 лютого 1995 р. № 64/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 10. ст. 64.
10. Про деякі питання віднесення засобів і речовин до аналогів наркотичних засобів і психотропних речовин: наказ МОЗ України від 03 квітня 2019 р. № 715. *Офіц. вісник України*. 2019. № 54. С. 222. Ст. 1899.

11. Про деякі питання придбання, перевезення, зберігання, відпуску, використання та знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у закладах охорони здоров'я : наказ МОЗ України від 07 серпня 2015 р. № 494. *Офіц. вісник України*. 2015. № 73. С. 63. Ст. 2407.

12. Про затвердження Порядку придбання, перевезення, зберігання, відпуску, використання та знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у закладах охорони здоров'я: постанова Кабінету Міністрів України від 13 травня 2013 р. № 333. *Офіц. вісник України*. 2013. № 37. С. 15. Ст. 1303.

13. Про затвердження Порядку проведення замісної підтримувальної терапії осіб з психічними та поведінковими розладами внаслідок вживання опіоїдів: наказ МОЗ України від 27 березня 2012 р. № 200. *Офіц. вісник України*. 2012. № 48. С. 70. Ст. 1901.

14. Про затвердження Таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу: наказ МОЗ України від 1 серпня 2000 р. № 188. *Офіц. вісник України*. 2000. № 34. С. 162. Ст. 1468.

15. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними: Закон України від 15 лютого 1995 р. № 62/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 10. Ст. 62.

16. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02 березня 2015 р. № 222-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 23. Ст. 158.

17. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори: Закон України від 15 лютого 1995 р. № 60/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 10. ст. 60.

18. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.

19. Про ратифікацію Конвенції ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин: постанова Верховної Ради Української РСР від 25 квітня 1991 р. № 1000-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 24. ст. 277.

20. Про реалізацію частини шостої статті 7 Закону України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів»: постанова Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2007 р. № 1339. *Офіц. вісник України*. 2007. № 89. С. 36. Ст. 3263.

21. Про судову практику в справах про злочини в сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: *Постанова Пленуму Верховного Суду України* від 26 квітня 2002 р. № 4. *Вісник Верховного Суду України*. № 4.2002.

22. Хруппа М. С., Никифорчук Д. Й., Стрільців О. М. Антинаркотичне законодавство України: історія та сучасність : посіб.; за заг. ред. О. М. Джужи. Київ, НАВСУ, 2005. 80 с.

ТЕМА 2.1

ОСНОВНІ ВИДИ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ. ІДЕНТИФІКАЦІЯ ОЗНАК НАРКОТИЧНОГО СП'ЯНІННЯ

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 1.

ОСНОВНІ ВИДИ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ

1. Наркотичні засоби, що одержують з рослин виду мак снотворний
2. Наркотичні засоби, що одержують з рослин роду коноплі
3. Наркотичні засоби, що одержують з листя кущів коки
4. Синтетичні наркотичні засоби та психотропні речовини амфетамінного та амфетамінного рядів
5. Інші види наркотичних засобів та психотропних речовин, що одержують з рослин та грибів
6. Лікарські наркотичні (психотропні) засоби

1. НАРКОТИЧНІ ЗАСОБИ, ЩО ОДЕРЖУЮТЬ З РОСЛИН ВИДУ МАК СНОТВОРНИЙ

Серед найбільш зловживаних у нашій державі наркотичних засобів окремою групою виділяються похідні, що одержані з рослини, яка зветься мак снотворний.

Мак снотворний (*Papaver somniferum*) – однорічна трав'яниста гола або розсіянощетиниста рослина родини макових, з якої отримується опіум та багато його похідних (опіатів). Цвіте у червні-липні. Виростає заввишки від 50 до 120 см. Пелюстки на квітах білі, фіалкові або пурпурові. Плід — куляста або барильцеподібна коробочка.

З маку снотворного виготовляється декілька видів наркотичних засобів, зокрема:

Макова солома – цілі або різного ступеня подрібнення будь-які частини рослини виду «мак снотворний» або їх суміші (за винятком власне дозрілого насіння) незалежно від того, піддавалися вони екстракції, деструкції, гниттю чи

враженню пліснявою. Макова солома віднесена до Списку № 1 Таблиці I Переліку “Особливо небезпечні наркотичні засоби, обіг яких заборонено”. Може бути як ціла, так і подрібнена, висушена та не висушена. Колір – від світло до темно-зеленого та від світло-жовтого до коричневого.

Онiй – сік снотворного маку, що згорнувся у тому числі медичний, який містить хоча б один наркотичний алкалоїд або їх суміш (у тому числі за наявності інших речовин). Опій включений до Списку № 1 Таблиці I Переліку “Особливо небезпечні наркотичні засоби, обіг яких заборонено”. Його одержують шляхом надрізання коробочок рослини маку та збирання соку (зскрібання, або просочення ним тканини). Має характерний запах молочного соку маку, гіркий за смаком і зустрічається у виді грудок, кульок чи плиток, але найчастіше у виді смолоподібної речовини коричневого кольору і не розчиняється у воді.

Трапляється опій також і в рідкому стані у виді розчинів:

Концентрат з макової соломи (опій екстракційний) – засіб, що отримують із макової соломи шляхом виділення (екстракції) різними способами і який містить хоча б один наркотичний алкалоїд або їх суміш (у тому числі за наявності інших речовин). Може зустрічатися у рідкому, смолоподібному чи твердому стані. Має характерний запах висушених фруктів, колір переважно коричневий.

Опій ацетильований – засіб, що містить у своєму складі ацетильовані похідні алкалоїдів опію (у тому числі за наявності інших речовин). Як правило, це напівсинтетична речовина у виді рідини темно-коричневого, коричневого або жовтого кольору).

Дуже часто **опій ацетильований** містить таку ацетильовану похідну морфіну, як **діацетилморфін** (інакше **героїн**), а героїн містить й інші **ацетильовані похідні алкалоїдів опію**.

Тобто між **героїном** та **ацетильований опієм** різниця є не великою. Зазвичай лише якість способу отримання. Термін «героїн» більш вживають до наркотика, який виробляють в немалих кількостях, і для зручності продажу та транспортування отримують у вигляді сухої порошкоподібної речовин. Вирішення питання диференціації (визначення різниці) між ацетильований опієм та героїном знаходиться в компетенції експертів-хіміків.

Героїн (у чистому виді має назву **діацетилморфін**, тобто героїн високого ступеня очищення) – включений до Списку № 1 Таблиці I Переліку “Особливо небезпечні наркотичні засоби, обіг яких заборонено”. Напівсинтетичний засіб, що отримується з морфіну внаслідок взаємодії з оцтовим ангідридом. Він може бути як порошок або гранули білого, бежевого, коричневого чи чорного кольорів. На споживчий ринок потрапляє значно розведеним або розрідженим, як правило, лактозою, глюкозою, хініном, кукурудзяним крохмалем або будь-якою іншою порошкоподібною речовиною, яка розчиняється у воді під час нагрівання. Часто містить наповнювачі – лікарські препарати (барбітурати, новокаїн, кофеїн та ін.).

Він пакується у целофанову плівку або алюмінієву фольгу для зберігання у сухому стані. Можливе вживання героїну шляхом куріння.

Враховуючи, що найпоширеніший спосіб вживання вказаних вище наркотичних засобів ін'єкції водяного розчину, це означає, що ті, хто їх використовує, мають реальний і високий ризик зараження вірусом імунодефіциту (ВІЛ/СНІДом), сифілісом, гепатитом, вірусним запаленням печінки та іншими захворюваннями, які передаються через непродезінфіковані голки та шприци.

Наркотики цієї групи виготовляються з використанням хімічних розчинників (таких як ацетон, розчинник 646, 647, 649, толуол) та реактивів (оцтовий ангідрид), при цьому більшість розчинників та реактивів залишаються у самому наркотичному засобі (розчині засобу), який, в свою чергу

безпосередньо попадає в організм людини та вражає її кровотворну систему і печінку, а також серцево-судинну, дихальну та нервову системи.

Гепатит в комбінації з постійним токсичним навантаженням від хімічних розчинників і оцтового ангідриду легко доводить печінку до дистрофії.

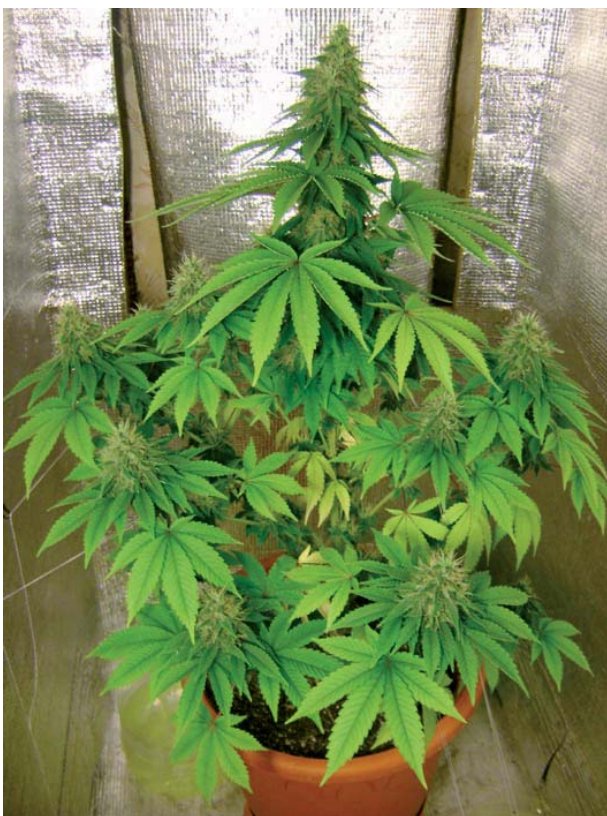

Опійні наркотики здебільшого виготовляються в «кухонних» умовах і вони не бувають стерильними. Тому в результаті внутрішньовенного вживання в кров з розчином потрапляє значна кількість бруду, бактерій, мікробів та інших шкідливих мікроорганізмів, що призводить до зараження крові (сепсису).

Від вживання наркотиків цієї групи дуже швидко розвивається фізична та психічна залежність, особливо при внутрішньовенному способі введення.

2. НАРКОТИЧНІ ЗАСОБИ, ЩО ОДЕРЖУЮТЬ З РОСЛИН РОДУ КОНОПЛІ

Канабіс – цілі або різного ступеня подрібнення будь-які частини рослини роду коноплі або їх суміш (за винятком власне дозрілого насіння) незалежно від того, піддавались вони екстракції, деструкції, гниттю чи враженню пліснявою. Канабіс віднесений до Списку № 1 Таблиці I Переліку “Особливо небезпечні наркотичні засоби, обіг яких заборонено”.

Із конопель отримують такі види наркотиків природного походження:

Канабісу олія (настойки та екстракти) – це темна в'язка рідина, яку отримують шляхом багатократної екстракції різних частин рослин розчинниками

різними способами і які містять тетрагідроканабінол. Фізичний стан таких наркотичних засобів умовно можна назвати «перехідним», тобто цю суміш як правило не вживають, вона використовується для виготовлення з неї канабісу смоли.

Канабісу смола – суміш відділеної смоли, пилку чи окремих подрібнених частин рослини коноплі або їх суміш, яка містить тетрагідроканабінол. Найчастіше зустрічається у вигляді суміші відділеної смоли, пилку та окремих подрібнених часток верхівок конопель з різними наповнювачами для придання суміші певної форми: пасти, спресованих плиток, кульок, таблеток тощо. Має твердий стан, характерний запах. Колір від світло-зеленого до коричневого.

Канабіс та його похідні переважно курять у трубці або перемішують з тютюном і звертають цигарки, їх можуть змішувати з напоями або вживати разом з їжею.

Через те, що наркотичні засоби канабісу палять, в першу чергу вражаються легені. У коноплі не менше смол і фенатренів, ніж в тютюні, а саме вони викликають хронічний бронхіт і рак легенів, а її інші речовини вражають печінку. Вживання коноплі призводить до прискорення частоти серцевих скорочень, а це – до перевантаження серцевого м'яза (міокарда). Перевантаження, у свою чергу, швидко виснажує ресурси міокарда і викликає його деградацію.

Вживання коноплі призводить до важкого ушкодження головного мозку. Раніше весела й енергійна людина перетворюється на апатичну, мляву особу, яка повільно міркує, нервує навіть у незначних випадках, стає вкрай тяжкою і для себе, і для близьких. Великі дози наркотику можуть призвести до порушення мислення, пам'яті, стати причиною депресії, панічного стану, а іноді викликають галюцинації і шизофренію.

3. НАРКОТИЧНІ ЗАСОБИ, ЩО ОДЕРЖУЮТЬ З ЛИСТЯ КУЩІВ КОКИ

Кокаїн – це головний алкалоїд листя коки, який отримують з листя куща коки. Зазвичай у вигляді солі (гідрохлориду кокаїну). Це білого кольору кристалічна порошкоподібна речовина. Включений до Списку №1 Таблиці II Переліку “Наркотичні засоби, обіг яких обмежено”. У незаконному обігу кокаїн може зустрічатися також у виді пресованих плиток (брикетів), часто в суміші з різними інгредієнтами, з яких найпоширенішим є лактоза і глюкоза. Розчин кокаїну гідрохлориду використовується для пропитування різних предметів та одягу для приховування під час незаконного переміщення.

Кокаїн вживається шляхом вдихання через ніс (порошок), а у виді розчину – шляхом внутрішньовенних ін'єкцій.

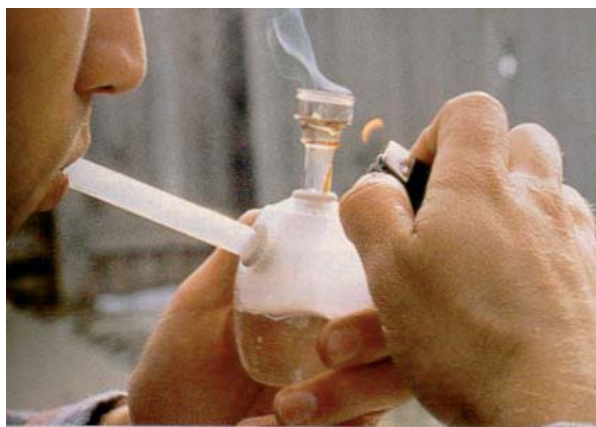

В процесі виготовлення кокаїну отримують **кокаїнова паста**, яка є проміжним продуктом переробки кокаїнового листя в кокаїн. Неочищений кокаїн гідрохлорид, який отримують з листя куща коки шляхом їх подрібнення і наступного екстрагування відповідними реагентами (кислотами, органічними розчинниками). У незаконному обігу зустрічається у виді пастоподібної маси чи аморфного порошку від темно-сірого до світло-коричневого кольору. Кокаїн, який

отримується під час незаконного виробництва, являє собою продукт високої якості з вмістом кокаїну-гідрохлориду 80-90%, і рідко містить домішки і добавки. Для дрібнооптового нелегального збуту кокаїн розбавляється до змісту близько 30% (12-75%) з додаванням як лікарських препаратів, так і неконтрольованих синтетичних анестетиків (лідокаїн, прокаїн, бензокаїн), або вуглеводів (манітол, лактоза, глюкоза). Зовнішній вигляд нелегальних зразків кокаїну при цьому практично не змінюється, оскільки додаються речовини представляють собою тонкі, сухі, білі порошки, схожі на кокаїн. Крім зазначених, як добавки – розріжувачів використовують крохмаль, борну кислоту, соду і ін.

Крек – це кокаїн, який отримують в результаті обробки гідро хлоридк кокаїну розчином харчової соди. На вигляд- це невеликі шматочки твердої речовини, напівпрозорі, коричневого, рожевого або білого кольору, що зовні схожі на шматочки господарського мила. Після розмелювання крек палять за допомогою скляних трубок, змішуючи його з тютюном чи канабісом.

Вживання кокаїну та препаратів коки викликає сильну фізичну залежність, крім цього вони можуть викликати порушення травлення, шлункові захворювання, втрату апетиту, волі, іноді психоз. Цей психоз розвивається у тих, хто довго зловживає кокаїном і, крім тривоги і страху, супроводжується маренням і галюцинаціями. Багаторазове вдихання носом може призвести до пошкодження мембрани та ерозії слизової оболонки носу, а також до звуження її судин. У людини постійно змінюється настрій: невгамовність – нудьгою, з'являється безсоння. Споживачі легко збуджуються і знесилюються внаслідок тривалого безсоння. Якщо людина припиняє вживати наркотичні засоби цієї групи, то вона почуває себе дуже пригнічено і на певний час замикається в собі.

4. СИНТЕТИЧНІ НАРКОТИЧНІ ЗАСОБИ ТА ПСИХОТРОПНІ РЕЧОВИНИ АМФЕТАМІННОГО ТА АМФЕТАМІННОГО РЯДІВ

У нелегальному обігу нашої державі досить широко поширені синтетичні наркотичні засоби та психотропні речовини, які у природі не зустрічаються, їх одержують хімічним шляхом. Найпоширеніші з них амфетамінного та метамфетамінного ряду

Психотропні речовини амфетамінного ряду (амфетамін, фенілетиламін), включені до Списку № 2 Таблиці II Переліку “Психотропні речовина, обіг яких обмежено”.

Психотропні речовини метамфетамінного ряду (*ЛСД (лізергід)*, метамфетамін), включені до Списку № 2 Таблиці I Переліку “Особливо небезпечні психотропні речовини, обіг яких заборонено”.

Різниця між психотропними речовинами амфетамінного та метамфетамінного ряду заключається у кількості активної речовини. Так, у амфетамінів, як правило вага активної речовини складає 0,2-0,6 грам, а у метамфетаміну – 0,01-0,0001 грам.

Амфетаміни нелегально синтезують у лабораторних умовах у формі сульфату та у вигляді таблеток, капсул, сиропів, еліксирів, порошку (залежно від типу та об'єму домішок і розріджувачів має різний колір білий, рожевий, жовтий, коричневий). Часто буває вологим і має характерний неприємний запах внаслідок наявності органічних домішок.

Порошок:

44

Вживання амфетамінів у великих дозах або регулярне їх вживання призводить до панічних проявів, викликає параною, безсоння, психічний розумовий розлад та змушує наркозалежних вчинювати безглузді, незрозумілі, часто трагічні дії (наприклад, суїцид). Вони негативно впливають на сконцентрованість, координацію, тому під їх впливом небезпечно керувати транспортними засобами та виконувати будь-яку роботу.

Амфетаміни є стимулюючими препаратами, тому вони небезпечні для осіб з підвищеним тиском крові, хворих на серцево-судинні захворювання та схильних до епілептичних припадків. У осіб, які вживають амфетаміни часто трапляється зупинка серця зі смертельними наслідками.

Навіть у малих дозах амфетаміни можуть викликати коливання настрою, спалахи гніву, подразливість і невгамовність. Постійні споживачі страждають від сильної депресії.

Вживання амфетамінів робить людину бадьорою, енергійною, але на короткий проміжок часу. Розплата за це – проведення наступного дня в дуже пригніченому, розбитому, дратівному і млявому стані. Споживачі стають фізично виснаженими через відсутність сну, їжі та дефіцит життєвих ресурсів організму, оскільки обмін речовин в організмі підвищений. Зовні цей дефіцит виявляється у худобі й старінні шкіри, загальному виснаженні організму.

«ДИЗАЙНЕРСЬКІ НАРКОТИКИ» («DESIGNERDRUGS»)

Велика група речовин, зловживання якими розповсюджено в основному в містах України має загальну назву, – «дизайнерські наркотики» (конструкторські). Це повністю синтетичні речовини (в основному психотропної дії), структурно мають повторювати якийсь з відомих наркотиків, і в який, для уникнення відповідальності за розповсюдження та виробництво додають певну структурну зміну. Останнім часом їх синтезують регулярно в різних класах сполук. Зазвичай їх синтезують країни азійського регіону в достатньо добре підготовлених лабораторіях. На територію України вони попадають з певною затримкою в часі.

Винаходяться та виробляються усілякими способами з метою обходу наявних обмежень в країнах на продаж наркотиків.

Синтетичні канабіміметики, катінони, піперазіни, триптаміни

- Синтетичні канабіміметики («Спайси», JWH, CP, HU, CB, WIN..);
- Синтетичні катінони (“Солі” 2C-B(I,E,D,P,T..), бутилон, МДПВ..);
- Синтетичні піперазіни (mCPP, MDBZP, TFMPP...);
- Синтетичні триптаміни (5-MeO-..., 4-AcO-..., 4-НО-...), -

Вживання “дизайнерських наркотиків” відбувається відповідно до того, який саме вид наркотика наслідує “клон”. Перорально, назально, ін’єкційно.

Дія схожа з дією наркотиків, які вони наслідують, але зважаючи на їх синтетичну природу, – наслідки від вживання зазвичай більше передбачувані та складніші.

5. ІНШІ ВИДИ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ ТА ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЩО ОДЕРЖУЮТЬ З РОСЛИН ТА ГРИБІВ

НАРКОТИЧНІ ЗАСОБИ, ЩО ОДЕРЖУЮТЬ З ГАЛЮЦИНОГЕННИХ ГРИБІВ

Галюциногенні гриби – загальноприйнята назва видів грибів, плодові тіла яких містять галюциногенні (психodelічні) речовини, зокрема псилоцибін. Псилоцибін відноситься до Списку № 2 Таблиці І Переліку “Особливо небезпечні наркотичні засоби, обіг яких заборонено”. Такі гриби вживають, як правило, у висушеному вигляді, інколи, шляхом виготовлення з них настоек.

НАРКОТИЧНІ ЗАСОБИ, ЩО ОДЕРЖУЮТЬ З ТРАВИ ЕФЕДРА

Ефедра звичайна, також **ставчак звичайний** (*Ephedra distachya* L.) —кущ багаторічний дводомний кущ з густими гілочками до 1,5 м заввишки. Належить до родини Ефедрові (Ephedraceae). Поширена на приморських і степових схилах, на півдні лісостепу України. В траві ефедра містяться алкалоїди ефедрину та псевдоефедрину, у наслідок оброки яких перманганатом калію та оцтовим ангідридом отримується меткатинон (ефедрон) – наркотичний засіб, включений до Списку № 1 Таблиці I Переліку “Особливо небезпечні наркотичні засоби, обіг яких заборонено”. Вживають вказаний наркотичний засіб внутрішньовенне.

6. ЛІКАРСЬКІ НАРКОТИЧНІ (ПСИХОТРОПНІ) ЗАСОБИ

До наркотичних засобів та психотропних речовин також належать лікарські засоби, які відпускаються у медичних закладах, як правило з аптек. Вказані засоби можуть містити:

кодеїн («Кодтерпін ІС», «Кодлак», «Кодесан ІС»):

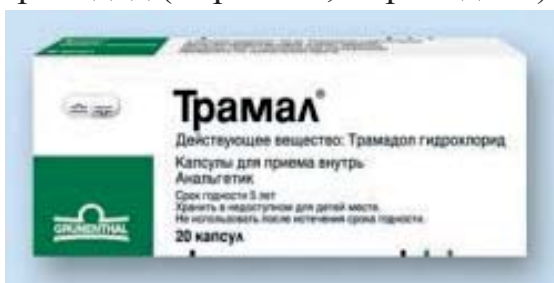
барбітурати («Барвовал», «Фенобарбітал»):

бензодіазепін («Нітразепам», «Діазепам», «Флунітразепам»):

трамадол («Трамал», «Трамадол»):

бупренорфін «Субутех»:

декстрометорфан «Глікодин», «Тос-Май»),

оксибутират натрію:

Вказані та інші наркотичні (психотропні) лікарські засоби виписуються за спеціальним рецептом лікаря. Їх зберігання особами у відповідних кількостях дозволяється і не містить ознак адміністративного чи кримінального правопорушення.

ЗАМІСНА ПІДТРИМУВАЛЬНА ТЕРАПІЯ

І останній важливий момент, який необхідно розглянути, – це Замісна підтримувальна терапія.

В Україні діє програма замісної терапії для осіб, які вживають опіюідні наркотики (опійні наркотики). Для цих осіб пропонується контрольоване вживання лікарських препаратів, які заміщають героїн, морфін, кодеїн та наркотичні засоби на їх основі під наглядом.

Основні завдання замісної терапії:

- 1) Припинення вживання нелегальних наркотиків;
- 2) Зниження ризику інфікування та поширення ВІЛ-інфекції, ВГВ і ВГС;
- 3) Соціалізація наркоспоживачів (можливість знайти роботу, відновити сім'ю, соціальні зв'язки);
- 4) Зниження рівня криміногенності в спільноті (замісна терапія видається безкоштовно, не обмежена за часом).

З цією метою в Україні використовують дві речовини:

МЕТАДОН

БУПРЕНОРФІН

Відповідно ці лікарські засоби можуть вживати в законний спосіб і знаходитись на законних підставах в осіб які їх вживають легально.

Найчастіше пункти видачі замісної терапії знаходяться в медичних установах (наркодиспансер, ЛПЗ первинної ланки меддопомоги, СНІД-центр, тубдиспансер

тощо, як комунальних так і приватних. Існує практика рецептурної видачі або з лікувального закладу на термін до 10 днів (для стабільних пацієнтів). В такому випадку в особистих речах можуть знаходитись такі препарати, як “Бупрен ІС” (бупренорфіну гідрохлорид), «Метафін ІС» або «Метадон-ЗН» (метадону гідрохлорид), однак, у пацієнта при собі мають бути відповідні медичні документи: «листок призначень», копія рецепта та/або «Посвідчення учасника ЗПТ».

Інші лікарські засоби на основі цих речовин скоріш за все знаходяться у незаконному обігу (бупрен, субоксон, бупренекс, субутекс...), але можуть ввозитися пацієнтами з інших країн згідно медичного призначення.

ПЕРЕЛІК КОНТРОЛЬНИХ ПИТАНЬ

1. Які види наркотичних засобів одержують з рослин виду мак снотворний та їх особливості?

2. Які види наркотичних засобів одержують з рослин роду коноплі та їх особливості?

3. Які види наркотичних засобів одержують з листя кущів коки та їх особливості?

4. Які види наркотичних засобів та психотропних речовин одержують з рослин та грибів та їх особливості?

5. Які види синтетичних наркотичних засобів та психотропних речовин амфетамінного та амфетамінного рядів поширені в незаконному обігу та їх особливості?

6. Які види лікарських наркотичних (психотропних) засобів поширені в законному обіг, зокрема під час замісної підтримувальної терапії, та їх особливості?

ВИКОРИСТАНІ ТА РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Види наркотичних речовин.
URL: <https://sites.google.com/site/skidluvuiivpluv/vidi-narkoticnih-recovin>
2. Виды наркотических веществ.
URL: http://www.drugs.ie/ru/drug_info/russian_types_of_drugs/
3. Западнюк Б. В., Несен О. О., Галан Н.В. та ін. Наркологія: навч. посіб. ; за ред. О. М. Джужі. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2010. 280 с.
4. Перелік наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2000 р. № 770. *Офіц. вісник України*. 2000. № 19. Ст. 789.
5. Про затвердження Таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу: наказ МОЗ України від 1 серпня 2000 р № 188. *Офіц. вісник України*. 2000. № 34. С. 162. Ст. 1468.
6. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними: Закон України від 15 лютого 1995 р. № 62/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 10. Ст. 62.
7. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори: Закон України від 15 лютого 1995 р. № 60/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 10. ст. 60.
8. Про ратифікацію Конвенції ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин: постанова Верховної Ради Української РСР від 25 квітня 1991 р. № 1000-ХІІ. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 24. ст. 277.
9. Про судову практику в справах про злочини в сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: *Постанова Пленуму Верховного Суду України* від 26 квітня 2002 р. № 4. *Вісник Верховного Суду України*. № 4.2002.
10. Стрільців О. М., Окушко А. В., Тараніч Є. А. та ін. Дії працівників патрульної поліції при виявленні правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків [Текст] : метод. реком. Київ, Нац. акад. внутр. справ, ФОП Кандиба Т. П. 2018. 46 с.
11. Стрільців О. М., Арешонков В. В., Юсупов В. В. та ін. Пошук, виявлення, фіксація та вилучення об'єктів у кримінальних провадженнях щодо наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів : мет. рек. Київ, Нац. акад. внутр. справ, 2016. 76 с.

ТЕМА 2.2

ОСНОВНІ ВИДИ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ. ІДЕНТИФІКАЦІЯ ОЗНАК НАРКОТИЧНОГО СП'ЯНІННЯ

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 2. ІДЕНТИФІКАЦІЯ ОЗНАК НАРКОТИЧНОГО СП'ЯНІННЯ

1. Наркотична залежність та її складові

2. Фізичні ознаки людини, які свідчать про можливість вживання нею наркотичних засобів та психотропних речовин

3. Інші ознаки, які свідчать про можливість вживання людиною наркотичних засобів та психотропних речовин

1. НАРКОТИЧНА ЗАЛЕЖНІСТЬ ТА ЇЇ СКЛАДОВІ

Стан і негативні тенденції злочинів, що пов'язані з незаконним обігом наркотиків, багато в чому визначаються особливостями особи наркозлочинця. Таких осіб можна поділити на дві групи. Насамперед, це споживачі наркотиків із властивою психологічною та фізичною залежністю від них. Задоволення потреби в наркотиках – визначальна риса їх особистості, що впливає на подальшу протиправну і навіть злочинну поведінку. Мотиви такої поведінки пов'язані не стільки з їх освітнім, культурним, професійним рівнем, скільки з деформацією під впливом наркотиків морально-психологічних якостей. Наступна група включає у себе осіб, які безпосередньо брали участь у незаконному обігу наркотиків та не обов'язково є наркозалежними особами. Характеристики особистості таких осіб мало у чому відрізняється від характеристик корисливого, насильницького злочинця.

У групі споживачів наркотиків можна виділити ряд самостійних, хоча й тісно взаємопов'язаних підгруп:

- «відносного ризику» (особи, які проявляють нездоровий інтерес до наркотиків);
- «підвищеного ризику» (особи, які вживали наркотики без усвідомлення шкідливих для свого здоров'я наслідків);
- «предхворобливого ризику» (особи, що епізодично вживають наркотики, але ще не мають сформованої наркотичної залежності);
- «хворих наркоманією» (особи, яким медичною комісією встановлено діагноз «наркоманія»).

Тривале вживання наркотиків призводить до того, що вони входять до хімічного складу тканин організму людини і стають необхідною умовою збереження його біологічної та хімічної рівноваги. У такому разі можна казати про фізіологічну залежність організму людини від наркотиків.

2. ФІЗИЧНІ ОЗНАКИ ЛЮДИНИ, ЯКІ СВІДЧАТЬ ПРО МОЖЛИВІСТЬ ВЖИВАННЯ НЕЮ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ ТА ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН.

Діагностичними ознаками споживачів наркотиків є характерні ознаки, які проявляються на обличчі, у поведінці (рухах, розмові), специфічний жаргон, різні жести, які прийняті для спілкування у даному середовищі, татуювання. Кожний наркотик викликає притаманні лише йому зміни у поведінці осіб.

Зазвичай, для зовнішності осіб, що тривалий час вживають наркотики, характерними є наявність рубців, шрами, порізи, гнійники у місцях введення наркотичних засобів чи психотропних речовин.

Зуби. У наслідок порушення живлення волосся наркозалежні особи, як правило, рано сивіють і лисіють, рідке волосся втрачає блиск, стає ламкими. Порушення відбивається і на нігтях: нігтьові пластинки по товщині, зморшкуваті, ламкі, розшаровуються. Зуби вражаються карієсом. “Гнилі” зуби і парадантид – звичне явище у зовнішності молодого наркозалежного особи. Через декілька років прийому наркотичних засобів та психотропних молодих людей не має більшої частини зубів.

Разом з тим хворі зуби можуть бути і у не наркозалежного особи.

Шкіра. Характерний зовнішній вигляд багаторічної наркозалежної особи, у якого розвинулися пошкодження внутрішніх органів, перш за все - печінки. Він найчастіше виснажений, з в'ялою шкірою, під очима його - темні кола. Він справляє враження важко хворої людини. Його шкіра набуває сіруватого відтінку, стає бліда, іноді із синьоватим відтінком, шкіра обличчя стає сухою або хворобливо жирною, набуває так званого „сального нальоту”, а білки очей у нього жовті через підвищеного вмісту білірубину в крові. У наркозалежних осіб, які тривалий час вживають канабіс або інші похідні конопель мають постійно червоні очі.

Сльозотеча і нежить. Результатом опійної абстиненції може бути сльозотеча і нежить. У наркозалежних осіб постійно свербить ніс. В носі можуть бути залишки наркотичних засобів та психотропних речовин у разі їх вживання через носові отвори.

Запах. Також необхідно звертати увагу на запах особи. У наркозалежної особи тхне неприємним запахом із рота, тіла та одягу. Крім того, особа яка вживає опіоїди має специфічний запах горілого, оцтового ангідриду, оцту чи інших розчинників.

Татуювання. Про причетність особи до незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів може свідчити наявність специфічних татуювань на її тілі. Татуювання достатньо описані у літературі. Відзначимо найбільш типовими місцями, де воно наноситься, є зап'ястя, пальці, кисті рук, плечі, бедра, волосиста частина голови. Із зображень найчастіше зустрічаються павуки, як з хрестами на спині, так и без них;

голки, шприці, які присутні у різноманітних зображеннях з жінками, гральними картами, храмами; головки маку та ін.

а також відповідні «персні» на пальцях рук:

1.	2.	3.	4.	5.	6.
1. Можу дістати наркотики					
2., 3., 4. Носій персня зловживає наркотиками.					
5., 6. Відбував показання за збут наркотиків.					

3. ІНШІ ОЗНАКИ, ЯКІ СВІДЧАТЬ ПРО МОЖЛИВІСТЬ ВЖИВАННЯ ЛЮДИНОЮ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ ТА ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН.

Одяг. На первинних стадіях немедичного вживання наркотичних засобів та психотропних речовин наркоспоживачі одягаються, дотримуючись законів моди і нічим не відрізняючись від інших молодих людей. Хоча деякі наслідують хіпі, і виділяються в загальній масі людей. У подальшому значна кількість наркоспоживачів втрачає контроль за собою оцінку і ведуть неохайний спосіб життя. Тому одяг таких осіб може бути брудний, неохайний, вони, як правило,

носять з одягу з довгими рукавами не знімаючи у спеку, щоб скрити сліди від ін'єкцій. Крім того, одяг має неприємний запах, інколи специфічний запах горілого, оцтового ангідриду, оцту чи інших розчинників, а також містити значну кількість плям та дірок від цигарок.

У розмові наркозалежні особи часто використовують специфічні слова (жаргон, сленг), яким позначають:

- самі наркотики (корм, уголь, кайф, греф, зараза, отравка, товар, дурь, балда, торчок, дрянь, колеса, пласти, брикет, вагон, стандарт, отравка та ін.);
- споживачів наркотиків (марік, торчало, кайфуша, наркоша, кругляк, глотарь, плановой);
- утримувачів наркопритонів (нарком, банкир, шеф, майданщик, хазяїн, батько);
- постачальників наркотиків (барига, купці, гонці, посли, бусурмани, шакали, кровососи, пасажири);
- виготовлювачів наркотиків (бабай, звір);
- місця для виготовлення та вживання наркотиків притон (притон, гавань, пристань, бухта, рай, майдан, кайф-базар);
- місця відбуття покарання за незаконні дії з наркотиками (відбути за ширку, попасти за рай);
- способи вживання наркотиків та отримані внаслідок цього почуття (удар, приход).

Також відповідними словами позначаються різні фази інтоксикації залежно від прийнятого наркотику, засоби вживання і порції наркотику та ін.

Поведінка наркозалежних осіб. Про те, що особи вживає немедичне вживає наркотичні засоби та психотропні речовин можуть свідчати наступні характерні прояви та деякі ознаки поведінки, зокрема:

- часте, необгрунтоване чухання, сверблячка;
- іноді повна нерозбірливість мови або навпаки зростання темпу мови, багатослівність з частим відходом від теми розмови, відповідями невлад;
- сповільненість рухів, порушення їх координації, широке переступання не значних предметів;
- емоційне гальмування, часом байдужість, мають сонний вигляд, апатія, пасивність та загальна розслабленість (наркотики, які виготовляються з опію);
- психічна і рухова збудженість (поведінкова розгальмованість з розмашистими, погано координованими рухами), підвищена, та нерідко надмірна активність, метушливість, непослідовність в діях;
- утруднена концентрація уваги, підвищене відволікання;
- безпричинний, часто раптовий сміх.

- збудження може посилюватися, супроводжуватися дратівливістю, агресивністю, забіякуватістю (кокаїн або психотропні речовини).

Спосіб вживання наркотиків. Під час несення патрульної служби поліцейським необхідно звертати увагу на осіб, поведінка яких може свідчити про вживання ними наркотичних засобів чи психотропних речовин.

Предмети. Під час здійснення працівниками поліції поверхневої перевірки чи огляду осіб можуть виявлятися наступні предмети, які свідчать про те, що особа

можливо причетна до незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів.

- оцет, питна сода, марганцівка, йод, ацетон та інші розчинники, пластмасових чи скляних флаконів з невідомою речовиною;
- шприци, голки, гумові джгути, закопчені ложечки, фольга, бинти, шматки вати, самокрутки;
- безпосередньо наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори.

Жодна з окремих перелічених вище ознак не дає підстави вважати, що дана особа є наркоспоживачем. Навіть якщо під час спілкування з особою буде встановлено, що вона може бути причетна до немедичного вживання наркотичних засобів чи психотропних речовин, вказане не дає підстави для обмеження її прав та свобод. Встановлення наявності стану наркотичного сп'яніння внаслідок незаконного вживання наркотичних засобів або психотропних речовин є компетенцією лише лікаря, на якого покладено обов'язки щодо проведення медичного огляду (обстеження), а діагноз "наркоманія" встановлюється лікарсько-консультаційною комісією.

ПЕРЕЛІК КОНТРОЛЬНИХ ПИТАНЬ

1. Що таке наркотична залежність та які існують її складові?
2. Яка відмінність між ознаками наркотичного та алкогольного сп'яніння?
3. Назвіть фізичні ознаки людини, які свідчать про можливість вживання нею наркотичних засобів та психотропних речовин.
4. Які інші ознаки свідчать про можливість вживання людиною наркотичних засобів та психотропних речовин?
5. Які види лікарських наркотичних засобів використовуються в законному обігу, зокрема під час замісної підтримувальної терапії, та їх особливості?

ВИКОРИСТАНІ ТА РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Западнюк Б. В., Несен О. О., Галан Н.В. та ін. Наркологія: навч. посіб. ; за ред. О. М. Джужі. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2010. 280 с.
2. Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції: затв. наказом МВС, МОЗ України від 09 листопада 2015 р. № 1452/735. *Офіц. вісник України*. 2015. № 88. С. 217. Ст. 2965.
3. Перелік наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2000 р. № 770. *Офіц. вісник України*. 2000. № 19. Ст. 789.
4. Про затвердження Порядку направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду: постанова Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2008 р. № 1103. *Офіц. вісник України*. 2008. № 98.
5. Про затвердження Таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу: наказ МОЗ України від 1 серпня 2000 р. № 188. *Офіц. вісник України*. 2000. № 34. С. 162. Ст. 1468.
6. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори: Закон України від 15 лютого 1995 р. № 60/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 10. ст. 60.
7. Про Правила дорожнього руху: постанова Кабінет Міністрів України від 10 жовтня 2001 р. № 1306. *Офіц. вісник України*. 2001. № 41.
8. Стрільців О. М., Окушко А. В., Тараніч Є. А. та ін. Дії працівників патрульної поліції при виявленні правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків [Текст] : метод. реком. Київ, Нац. акад. внутр. справ, ФОП Кандиба Т. П. 2018. 46 с.
9. Стрільців О. М., Арешонков В. В., Юсупов В. В. та ін. Пошук, виявлення, фіксація та вилучення об'єктів у кримінальних провадженнях щодо наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів : мет. рек. Київ, Нац. акад. внутр. справ, 2016. 76 с.
10. ЦГЗ МОЗ України: офіц. сайт <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/zalezhnist-vid-psikhoaktivnikh-rechovin/zamisna-pidtrimuvalna-terapiya-zpt>

ТЕМА 2.3

ОСНОВНІ ВИДИ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ. ІДЕНТИФІКАЦІЯ ОЗНАК НАРКОТИЧНОГО СП'ЯНІННЯ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ. ОСНОВНІ ВИДИ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ

Навчальні питання

1. Виконання ситуаційних занять, спрямованих на ідентифікацію ознак наркотичного сп'яніння та причетності особи до незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів

ПЛАН-СЦЕНАРІЙ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

1. Заняття проводяться з однією навчальною групою слухачів первинної професійної підготовки поліцейських, демонстрування навчальних матеріалів (відеофільмів, тренінгів, алгоритмів правомірної поведінки тощо); практичне відпрацювання сценаріїв ситуацій, які відбуваються у роботі поліцейського; підведення підсумків відпрацювання сценаріїв; обговорення типових помилок.

2. Окрім викладачів циклу загальноправових дисциплін центрів первинної професійної підготовки проведення занять можуть залучатися викладачі циклу спеціальних дисциплін, а також поліцейські, які працюють у практичних підрозділах, на розсуд викладача.

3. Для відпрацювання конкретного сценарію-ситуації, викладач, з числа слухачів визначає учасників заходу (правопорушників, поліцейський, інші особи).

4. Учасникам ситуації роз'яснюються ролі та їх завдання.

ФАЗА ІНСТРУКТАЖУ:

• 1. Викладач окреслює ситуацію, які розігруватимуться та формулює мотив втручання;

• 2. З числа слухачів призначаються дійові особи рольової гри;

• 3. Видаються бланки спостережень спостерігачам;

• 4. Після цього викладач проводить інструктаж всіх учасників, звертаючи особливу увагу тих, хто буде в ролі поліцейських на дотримання законності, послідовність та узгодженість дій.

ФАЗА ГРИ:

• 1. Учасники рольової гри займають позиції;

2. Спостерігачі займають позицію;

3. Під час проведення рольової гри викладач **не** втручається.

ФАЗА ОПРАЦЮВАННЯ:

Після відпрацювання практичних навичок викладач ще раз проводить розбір дій слухачів і вказує на загальні недоліки, звертає увагу на дії всіх членів груп. До обговорення можуть залучатися слухачі, які були спостерігачами.

Ситуаційні завдання

Завдання 1. В ході групової дискусії проаналізуйте те, що може вказувати на виробництво та вживання наркотиків, психотропних речовин і їх аналогів:

- кавомолки, м'ясорубки, друшляки, решета, преси, газети, посуд, (тази, бочки і т. п.), ганчірки (можуть використовуватися простирадла, наволочки, натільні сорочки і т.д.), забруднені рослинними частками, тампони, бинти, просочені бурюю речовиною, а також закопчений посуд, що пахне розчинником;

- специфічні рослинні і хімічні запахи, які виходять від підозрюваних, наявність у них на руках і під нігтями речовин рослинного походження;

- наявність книг та бібліотечні замовлення на фармацевтичну літературу;

- наявність медичних інструментів і пристосувань, які можуть бути використані для вживання наркотиків (шприців, медичних голок, гумових бинтів, джгутів і т.д.), рецептів, трав, таблеток, порошоків, ампул тощо, а також упаковок від них;

- поліетиленові пакети, целофан, пергамент, пляшки і т.д., що зберігають специфічний запах від наркотиків, упаковки від засобів побутової хімії;

- розчинники, лаки, фарби, бензин, гас, дизельне паливо і т.п., що зберігаються в непризначених для цього місцях;

- пропажа промедолу з індивідуальних аптечок і балонів з ефіром для пуску двигунів в зимовий час;

- часті звернення до лікарів з проханням виписати медикаменти, симуляція хвороби, наприклад застуди (при вживанні препаратів, що містять опій), кашлю (з метою отримання таблеток, що містять кодеїн) і т. п.;

- наявність кристалічного йоду, марганцівки, різних хімічних реактивів, приладів, записів і друкованих матеріалів з описом способів приготування наркотичних засобів;

- наявність в затишних місцях блювотних мас, недопалків від самокруток і цигарок, у яких цигарковий папір має характерні зминання;

- особливості поведінки курців: група курців затягується від однієї і тієї ж цигарки чи самокрутки з наркотиком, пускаючи її по колу; курець робить 1–2 глибоких затяжки, прагнучи якомога довше протримати в легенях дим; затягуючись, він тримає цигарку між долонями, щоб запобігти витоків диму, потім передає цигарку наступного і т.д.;

- використання жаргонних виразів, уживаних наркозалежними особами.

Завдання 2. В ході групової дискусії проаналізуйте найбільш поширені жаргонні вирази, що мають місце в середовищі наркозалежних осіб:

Баш – шматок наркотичної речовини.

Визначатися – мати ознаки наркотичного сп'яніння.

Відхід (отходняк) – кінцева фаза наркотичного сп'яніння, момент, коли закінчується дія наркотику на організм.

Гвинт (айс) – первітин (метамфетамін).

Гера – героїн.

Гонець – постачальник наркотиків до споживачів.

Дмухнути – покурити коноплю в компанії наркозалежних осіб.

Забити косяк – макова соломка (кокнар).

Кайф, волокуша, таска, нірвана – основна фаза наркотичного сп'яніння, стан, заради якого і вживаються наркотики.

Кода (Катюха, пурь) – кодеїн.

Колеса – таблетки, що містять наркотичні речовини.

Контроль – кров у шприці, закачана з вени для того, щоб запобігти попаданню в неї повітря зі шприца.

Конячка – метадон.

Косяк – цигарка (сигарета), начинена гашишем.

Кропалов – продукт для приготування гашишу, платівка наркотику, як правило, у вигляді кола.

Ломка – вкрай хворобливий стан, що виникає у осіб, залежних на наркоманію, при тривалому утриманні від вживанні наркотиків.

Мара – тканина, яка використовується в процесі виготовлення гашишу.

Марфет (кока, кокс, крек) – кокаїн.

Мийка – лезо для зняття наркотичної речовини з будь-якої поверхні.

Милиця – розкатана пластинка гашишу діаметром 1-3 см завтовшки 1-2 мм з розрахунку на 1-2 цигарки (може пересилатися в поштовому конверті).

Морфій (морфи, марфута, Марія, Мар'янка) – морфін.

Мулька (коктейль Джеф, космос, ефенді) – ефедрон.

П'явочка – недопалок цигарки з наркотиком.

Передоз – занадто велика доза наркотику.

Пласт – плантація.

Пласт валити – період масового збору конопель (серпень-вересень).

Прихід – початкова фаза наркотичного сп'яніння.

Сидіти на голці – постійна потреба в наркотиках, що вводяться внутрішньовенно.

Сімпляк (терьякі, опіюха, хімканка, Карахан) – опій і екстракт макової соломки.

Султигов – ацетильований опій. Тирса (зимник, чорнушка, план, дурь) – гашиш (анаша, канабіс, чарси).

Травка (дурь, план, конюшина, сіно, божа травичка, Мері Джейн, нот, Грас, хей, Віїд) – марихуана. Химка – гашишне масло.

Хімпласт – продукт переробки гашишного масла, приготованого з пилку конопель.

Чифир – міцний чай (екстракт чайного листа).

Ширяєв – вводити наркотичні речовини внутрішньовенно.

ТЕМА 3.1

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В БОРОТБІ З НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 1. СЕНСИТИВНИЙ ПІДХІД ПРАЦІВНИКІВ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ДО СПОЖИВАЧІВ НАРКОТИКІВ

1. Сенситивний підхід по відношенню до споживачів наркотиків

2. Сутність та механізм перенаправлення наркозалежних осіб

1. 1. СЕНСИТИВНИЙ ПІДХІД ПО ВІДНОШЕННЮ ДО СПОЖИВАЧІВ НАРКОТИКІВ

Спроби протистояти загрозам наркотичної експансії та побудувати адекватні відносини суспільства з наркозалежними громадянам тривають як у розвинутих країнах, так і країнах, які розвиваються. Не залишилась осторонь від цієї проблематики і Україна. Однак, економічна та соціальна нестабільність, що панує в державі, приводить до того, що кількість осіб, які вживають наркотики, тільки збільшується.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 р. № 735-р. схвалено Стратегію державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року. Ця Стратегія, яка розроблена Державною службою України по контролю за наркотиками, була визнана міжнародними спеціалістами як одна з самих вдалих і професійних у світі .

Стратегія державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року визначає сутність та сучасні напрями державної політики щодо наркотиків, що формується на засадах інтегрованого і збалансованого підходу до зменшення обсягу пропонування наркотиків, що знаходяться в незаконному обігу, та зниження попиту на них, подолання наркоманії як небезпечного соціального явища.

Стратегія базується на положеннях Конституції України, національного законодавства та на відповідних міжнародно-правових документах ООН, Ради Європи і ЄС, включаючи Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод, згідно з якою ніхто не може бути підданий катуванню, нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню, а також Конвенцію про

захист прав та гідності людини у зв'язку з використанням досягнень біології та медицини, відповідно до якої лікування може проводитися лише за умови згоди пацієнта, яку він дав добровільно на підставі відповідної інформації.

Сучасний зміст і методологічні засади Стратегії враховують такі цивілізаційні зміни, як глобалізація суспільних процесів, гуманізація багатьох аспектів життя, пріоритет прав і свобод людини. В основу Стратегії покладено антропоцентричний підхід: саме людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Новий стратегічний вектор державної політики щодо наркотиків зумовлений потребами її докорінної перебудови як чинника здоров'я, безпеки та майбутнього нації.

Стратегічна парадигма державної політики щодо наркотиків – потреба у всебічному переході від карального, кримінально-правового спрямування антинаркотичних заходів до лікувально-профілактичних як найбільш плідних у контексті подолання наркоманії.

Державна політика щодо наркотиків базується на певних основних принципах:

- законність,
- дотримання прав людини;
- відкритість і координованість наркополітики;
- доступність наркотиків для медичних і наукових цілей;
- дієвість і системність боротьби з наркобізнесом та контрабандою;
- науково обґрунтований підхід до профілактики та лікування наркоманії;
- участь громадськості у виробленні та реалізації наркополітики; виконання взятих міжнародних зобов'язань.

Інноваційним вектором Стратегії є спрямування діяльності всіх суб'єктів наркополітики на зниження незаконного попиту на наркотики, що включає профілактику, подолання стигматизації, лікування та реабілітацію осіб, хворих на наркоманію, що є визначальним чинником переорієнтації наркополітики з кримінально-карного ухилу на пріоритетність здійснення заходів із зниження незаконного попиту.

З метою профілактики наркозалежності та запобігання зловживанню наркотиками держава забезпечує, зокрема:

- надання пріоритету профілактичній роботі у наркополітиці;
- покладення на суб'єктів наркополітики обов'язкової функції запобігання наркоманії та наркозлочинності;
- змістовне оновлення профілактичної роботи з метою формування в суспільстві: захисних соціальних бар'єрів і готовності протистояти ризикам; здорового способу життя і залучення населення насамперед до суспільно корисної праці, розширення кола життєвих інтересів, не пов'язаних із вживанням наркотиків, алкоголю, тютюнопалінням та іншими шкідливими звичками;

- проведення профілактичної роботи як складової частини всіх різновидів і форм реалізації наркополітики: контролю за обігом наркотиків, лікування та реабілітації наркозалежних осіб, боротьби з наркозлочинністю;

- пропагування серед широких верств населення здорового способу життя із зосередженням особливої уваги на дітях, учнівській та студентській молоді, створення умов для його застосування, формування у них навичок несприйняття вживання психоактивних речовин;

- розроблення заходів протидії поширенню наркотичної субкультури.

Також в Стратегії наголошується на необхідності подолання стигматизації та забезпечення захисту прав осіб, хворих на наркоманію.

Отже, в документі були визначені сутність і сучасні напрямки державної політики по відношенню до наркотиків, що формуються на підставі інтегрованого і збалансованого підходу до зменшення об'єму пропозиції наркотиків, що знаходяться у незаконному обігу, зниження попиту на них, подолання наркоманії як небезпечного суспільного явища.

Вказаний підхід до споживачів наркотиків сформований з того, що науково доведено, що наркоманія має загальновизнані когнітивні, поведінкові і фізіологічні риси, які активно сприяють постійному вживанню наркотиків, незважаючи на шкідливі наслідки, про які людина обізнана та які свідомо ігнорує через вже сформовану залежність. Хронічне зловживання наркотиками змінює анатомію мозку і що ці зміни можуть тривати місяцями або роками після того, як особа перестала вживати наркотики. Таким чином, науковими досягненнями за останні чверть століття встановлено, що наркоманія є хронічним захворюванням головного мозку.

У світлі подібних досліджень не викликає сумніву той факт, що наркоманія є серйозною соціальною проблемою та хворобою, яку можливо і необхідно лікувати. Ефективне лікування наркоманії залучає учасників в терапевтичний процес, утримує їх на етапах лікування протягом необхідного періоду часу і допомагає їм навчитися підтримувати стриманість. Може знадобитися кілька курсів лікування. Результати лікування наркозалежних пацієнтів можуть бути поліпшені шляхом моніторингу вживання наркотиків і заохочення постійної участі в лікуванні. Основний підхід до згаданого лікування полягає в тому, що в процесі терапії наркозалежного пацієнта вчать ламати старі стереотипи мислення і поведінки і набувати нових навичок, що дозволяють уникнути вживання наркотиків і злочинної поведінки. Особи з тривалою історією вживання наркотиків і супутніми розладами зазвичай мають потребу в більш тривалому лікуванні (як мінімум 3 місяці) та в більш комплексних медичних впливах.

Індивідуальні лікувальні втручання можуть сприяти розвитку здорових міжособистісних відносин і поліпшити здатність учасника взаємодіяти з сім'єю та іншими людьми в суспільстві.

Виходячи з вищевказаного, можна зробити висновок, що саме лікування є ефективним втручанням для наркозалежних, включно з тими, хто пов'язаний з системою кримінального правосуддя. Разом з тим правова система України все ще не передбачає такого підходу до зазначених осіб, які скоюють злочини – вони відбувають покарання за скоєні протиправні діяння на загальних підставах, без урахування того, що фактично є особами, які в першу чергу потребують лікування.

Сенситивний підхід по відношенню до споживачів наркотиків виступає не як самодостатній захід, а як частина комплексної профілактичної діяльності, спрямованої на ефективність лікування та реабілітації наркозалежних людей. Найчастіше сенситивність розглядають як підвищену чутливість до чогось, тоді як чутливість досить часто прирівнюють до сенситивності. У літературі порізно описують поняття сенситивності, тому зупинимось більш детально на визначенні цих понять.

Сенситивність (від латин. *sensitivus* – чутливий, від *sensus* – відчуття) – психодинамічна властивість особистості, що характеризує її чутливість.

Сенситивність – характерологічна особливість людини, яка проявляється в підвищеній чутливості до подій, що відбуваються з нею, емоційна чутливість, емоційність. Також проявляється чутливість до психічних станів інших, їх прагнень, цінностей та цілей. Причину сенситивності можна вбачати у біологічному дозріванні мозку, а також у необхідності обов'язкової сформованості певних психічних процесів, на основі яких формуються інші.

Під «сенситивністю» розуміється здатність передбачати думки, почуття і поведінку іншої людини або малої групи і на підставі цього прогнозувати її поведінку і діяльність.

Таким чином, сенситивність може розглядатися як здатність, що забезпечує: а) відображення і розуміння, б) запам'ятовування і структурування соціально-психологічних характеристик людини і групи та прогнозування їх поведінки і діяльності. Розвиток сенситивності може здійснюватися в процесі усвідомлення людиною її структури і індивідуальних особливостей протікання соціально-перцептивних процесів шляхом включення в проблемні ситуації, що вимагають її актуалізації.

Розвиток сенситивності – це глибинні трансформації психіки особистості, світосприйняття, «виращування» особистісної культури гуманного ставлення до іншої людини, розвиток толерантності та етичної поведінки спілкування з іншою людиною на більш високому рівні.

Застосування сенситивного підходу у навчанні персоналу правоохоронних органів надає можливості вдосконалити професійну компетентність. До складу компетентності включають такі складові:

- а) готовність до прояву компетентності (тобто мотиваційний аспект);
- б) володіння знаннями змісту компетентності (тобто когнітивний аспект);

в) досвід прояву компетентності у різноманітних стандартних і нестандартних ситуаціях (тобто поведінковий аспект);

г) ставлення до змісту компетентності і об'єкта її застосування (ціннісно-смысловий аспект);

д) емоційно-вольова регуляція процесу і результату прояву компетентності.

Отже, сенситивність правоохоронця виступає в ролі фактору, що впливає на формування певного особистісного відношення до різних категорій людей та їх поведінки, з якими їм приходить встановлювати контакт під час виконання завдань службово-професійного характеру. Відпрацювання вмінь та навичок сенситивного підходу до наркозалежних людей є дуже важливим ланцюгом процесу їх реабілітації.

Сенситивність в певній мірі допомагає не тільки розвинути нові якості свого характеру, але й набути навичок щодо чуттєвого ставлення до наркозалежних та вмінь керувати їх поведінкою на основі знань щодо особливостей залежності та залежної поведінки, ефективних шляхів реабілітації та соціальної адаптації, мотивації до тверезого образу життя, побудови і підтримки тверезого образу життя, вирішення питань нормалізації стосунків з оточуючим світом.

Володіючи такими знаннями, вміннями, навичками представники правоохоронних органів, органів пробації та інші зацікавлені особи зможуть змінити або навіть створити таку «сенситивну атмосферу» реабілітації та соціальної адаптації людей, які споживають наркотики, що надасть можливості таким людям відчувати себе «людиною», знайти сили щодо розвитку власної мотивації до зміни свого життя та бажання отримати навички тверезого життя. Саме чутливе ставлення до таких людей та турбота про їх лікування, допомога у нормалізації стосунків із сім'єю, друзями, оточуючим світом зможуть знизити відсоток хворих людей-наркозалежних осіб, які знаходяться на різних стадіях залежності.

2. СУТНІСТЬ ТА МЕХАНІЗМ ПЕРЕНАПРАВЛЕННЯ НАРКОЗАЛЕЖНИХ ОСІБ

З метою реалізації сенситивного підходу до наркозалежних осіб, вважається за доцільне участь працівників патрульної поліції у механізмі перенаправлення наркозалежних осіб, який може бути запроваджений у територіальному органі поліції. Механізм перенаправлення – новим форматом взаємодії Національної поліції з громадськими організаціями, робота яких пов'язана саме зі здійсненням антинаркотичної діяльності (надання наркозалежним медичної, соціальної, психологічної, юридичної допомоги тощо) для реалізації мети: зменшення попиту та пропозицій на наркотичні засоби та психотропні речовини, а також зменшення шкоди від їх немедичного вживання.

Сутність механізму перенаправлення полягає у наступному алгоритмі: На підставі заздалегідь укладених договорів (угод) про співпрацю між територіальним органом поліції та громадськими організаціями щодо проведення спільних антинаркотичних заходів, визначається координуючий підрозділ територіального органу поліції, який здійснюватиме безпосередню координацію з громадськими організаціями, перелік яких також вказується у договорі (угоді).

У разі затримання (за вчинення адміністративного проступку чи кримінального правопорушення) особи, яка споживає наркотики (після оформлення відносно неї відповідних матеріалів) або виявлення споживача наркотиків особи під час профілактичних рейдів на вулиці, у житлових приміщеннях, на горищах, у підвалах тощо (після з'ясування необхідної інформації) – працівник патрульної поліції таку особу (за її згодою) доставляє до громадської організації, яка здійснює антинаркотичну діяльність. У подальшому споживачі наркотиків може отримати такі послуги в громадській організації:

- індивідуальне психологічне та соціальне консультування (для наркозалежних та членів їх родин);
- соціальний супровід та психологічна підтримка особи, яка пройшла курс реабілітації;
- консультування з питань ВІЛ/СНІДу та інших небезпечних хвороб;
- допомога у працевлаштуванні тощо;
- медичну допомогу;
- обстеження на ВІЛ/СНІД та інші небезпечні хвороби;
- юридичну консультацію;
- послуги замісної підтримувальної терапії тощо.

Як наслідок, за результатами впровадження механізму перенаправлення:

- налагоджується співпраця між поліцейськими, зокрема патрульною поліцією, та громадянським суспільством, представниками якого є громадські організації;
- збільшується кількість споживачів наркотиків, якими опікуються представники громадських організацій;
- зменшується кількість наркозалежних осіб на вулиці, що позитивно впливає на криміногенну ситуацію та особисту безпеку поліцейського;
- налагоджується довіра осіб до поліції.

Механізм перенаправлення при проведенні профілактики наркозалежності повинен стати основою цілеспрямованої протидії зловживанню наркотиками і їх незаконному обігу. Саме тому нормативне забезпечення співробітництва органів виконавчої влади та громадських організацій у профілактиці наркоманії займає одне з чільних місць, покликаних об'єднати зусилля всіх зацікавлених органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадських організацій.

ПЕРЕЛІК КОНТРОЛЬНИХ ПИТАНЬ

1. Які особливості Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 р. № 735-р., в частині її інноваційного вектору щодо наркозалежних осіб?

2. У чому сутність сенситивного підходу до наркозалежних осіб з боку поліцейських?

3. У чому сутність та механізм перенаправлення наркозалежних осіб поліцейськими?

ВИКОРИСТАНІ ТА РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Антинаркотична профілактика [Текст] : навч. посіб. / [В. В. Черней, О. М. Стрільців, Е. В. Расюк та ін.] ; за ред. В. В. Чернея. Київ, Нац. акад. внутр. справ, 2013. 180 с.

2. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.

3. Про ратифікацію Конвенції ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин: постанова Верховної Ради Української РСР від 25 квітня 1991 р. № 1000-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 24. ст. 277.

4. Сенситивний підхід по відношенню до наркоспоживачів в Україні: експертна думка. URL: <https://ukraine-inform.com/news-derzhava-pravookhoronni-orhany/92539-sensitivniy-p-dh-d-po-v-dnoshennyu-do-narkospozhhivach-v-v-ukra-n-ekspertna-dumka.html>

5. Стратегія державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року : схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 р. № 735-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/735-2013-%D1%80#Text> .

6. Стрільців О. М., Окушко А. В., Тараніч Є. А. та ін. Дії працівників патрульної поліції при виявленні правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків [Текст] : метод. реком. Київ, Нац. акад. внутр. справ, ФОР Кандиба Т. П. 2018. 46 с.

7. Стрільців О.М., Полях А.М. Організація взаємодії органів поліції та громадських організацій щодо протидії наркозлочинності. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. 1 (13). с. 78-85.

8. Стрільців О. М., Бараш Є. Ю., Шевчук Г. В., Тараніч Є. А. Адміністративно-правова протидія Національною поліцією незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів : монограф. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2018. 133 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 2. ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В БОРОТЬБІ З НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ

1. Дії поліцейського при виявленні осіб, які публічно вживають наркотичні засоби або вчиняють інші протиправні дії з наркотичними засобами, психотропними речовинами та прекурсорами

2. Дії поліцейського при виявленні під час поверхневої перевірки особи предметів, які за зовнішніми ознаками подібні до наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів

3. Дії поліцейського при виявленні у салоні транспортного засобу предметів, які за зовнішніми ознаками подібні до наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів

4. Дії поліцейського при виявленні особи, яка погано себе почуває у зв'язку з погіршенням стану здоров'я, або перебуває в стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння

5. Порядок і тактика здійснення поверхневої перевірки транспортних засобів, а також осіб на предмет незаконного перевезення та зберігання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів

6. Заходи особистої безпеки під час затримання та поверхневої перевірки осіб, які підозрюються у вчиненні правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів

Діяльність патрульної поліції регламентується Законом України «Про Національну поліцію» від 02 липня 2015 року, Положенням про патрульну службу МВС, затвердженим наказом МВС України від 02 липня 2015 р. № 796, Положенням про Департамент патрульної поліції, затвердженим наказом Національної поліції України від 06 листопада 2015 р. № 73 та іншими нормативними актами.

На підставі вищезазначених нормативних актів, **пропонується такі алгоритми дій** у разі виявлення працівниками патрульної поліції правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними.

1. ДІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПРИ ВИЯВЛЕННІ ОСІБ, ЯКІ ПУБЛІЧНО ВЖИВАЮТЬ НАРКОТИЧНІ ЗАСОБИ АБО ВЧИНЯЮТЬ ІНШІ ПРОТИПРАВНІ ДІЇ З НАРКОТИЧНИМИ ЗАСОБАМИ, ПСИХОТРОПНИМИ РЕЧОВИНАМИ ТА ПРЕКУРСОРАМИ

При виявленні осіб, які публічно вживають наркотичні засоби або вчиняють інші протиправні дії з наркотичними засобами, психотропними речовинами та прекурсорами, поліцейський повинен:

- підійти до осіб, представитись, пояснити їм суть правопорушення, яке вони вчиняють;
- вжити заходів щодо припинення публічного вживання наркотичних засобів та вчинення інших протиправних дій з наркотичними засобами, психотропними речовинами та прекурсорами;
- перевірити документи, що посвідчують особу правопорушників, записати установчі дані та іншу необхідну інформацію;
- опитати особу, а у разі якщо особа є іноземним громадянином, залучити до опитування іноземного громадянина особу, яка володіє його мовою, а у випадку відсутності такої особи, сповістити до чергової частини відповідного територіального підрозділу про потребу в перекладачі зі знанням певної мови;
- за наявності потерпілих надати їм невідкладну домедичну допомогу;
- вжити заходів щодо забезпечення безпеки громадян та поліцейських, провести поверхневу перевірку особи, які підозрюються у вчиненні правопорушення;
- вжити заходів щодо виявлення свідків (очевидців) правопорушення, стисло опитати їх про характер протиправних дій осіб, записати їх прізвища та інші дані;
- в разі виявлення ознак кримінального правопорушення, доповісти оперативному черговому територіального органу Національної поліції з метою виклику слідчо-оперативної групи. За допомогою оперативного чергового та автоматизованої підсистеми «АРМОР» установити особу громадянина та перевірити його за обліками Національної поліції;
- вжити заходів із затримання осіб, причетних до вчинення правопорушення;
- до прибуття слідчо-оперативної групи забезпечити охорону місця події, недоторканність обстановки, збереження слідів і речових доказів, забезпечити виведення з місця події сторонніх осіб;
- після прибуття слідчо-оперативної групи доповісти її керівнику про обставини події, вжиті заходи та діяти за його вказівкою;
- скласти письмовий рапорт на ім'я начальника територіального органу Національної поліції чи керівника підрозділу патрульної поліції.

2. ДІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПРИ ВИЯВЛЕННІ ПІД ЧАС ПОВЕРХНЕВОЇ ПЕРЕВІРКИ ОСОБИ ПРЕДМЕТІВ, ЯКІ ЗА ЗОВНІШНІМИ ОЗНАКАМИ ПОДІБНІ ДО НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ

При виявленні під час поверхневої перевірки особи предметів, які за зовнішніми ознаками подібні до наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, поліцейський повинен:

- опитати особу про виявленні предмети, їх призначення та походження. У разі якщо особа є іноземним громадянином, залучити до опитування іноземного громадянина особу, яка володіє його мовою, а у випадку відсутності такої особи, сповістити до чергової частини відповідного територіального підрозділу про потребу в перекладачі зі знанням певної мови;
- перевірити документи, що посвідчують особу правопорушників, та інші документи (наприклад, рецепти на право отримання наркотичних (психотропних) лікарських засобів – за наявності), записати установчі дані особи та іншу необхідну інформацію;
- доповісти оперативному черговому територіального органу Національної поліції про обставини події з метою виклику слідчо-оперативної групи. За допомогою оперативного чергового та автоматизованої підсистеми «АРМОР» установити особу громадянина та перевірити його за обліками Національної поліції;
- вжити заходів щодо забезпечення безпеки громадян та поліцейських;
- вжити заходів щодо виявлення свідків (очевидців) правопорушення, стисло опитати їх про характер протиправних дій осіб, записати їх прізвища та інші дані;
- за наявності потерпілих надати їм невідкладну домедичну допомогу;
- до прибуття слідчо-оперативної групи забезпечити охорону місця події, недоторканність обстановки, збереження слідів і речових доказів, забезпечити виведення з місця події сторонніх осіб;
- після прибуття слідчо-оперативної групи доповісти її керівнику про обставини події, вжиті заходи та діяти за його вказівкою;
- скласти письмовий рапорт на ім'я начальника територіального органу Національної поліції чи керівника підрозділу патрульної поліції.

3. ДІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПРИ ВИЯВЛЕННІ У САЛОНІ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ ПРЕДМЕТІВ, ЯКІ ЗА ЗОВНІШНІМИ ОЗНАКАМИ ПОДІБНІ ДО НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ

При виявленні у салоні транспортного засобу предметів, які за зовнішніми ознаками подібні до наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, поліцейський повинен:

- опитати водія та пасажирів (якщо такі є) про виявленні предмети, їх призначення та походження. У разі якщо особа є іноземним громадянином, залучити до опитування іноземного громадянина особу, яка володіє його мовою, а у випадку відсутності такої особи, сповістити до чергової частини відповідного територіального підрозділу про потребу в перекладачі зі знанням певної мови;
- здійснити поверхневу перевірку транспортного засобу та виявлених предметів;
- витребувати пред'явлення водієм: а) посвідчення на право керування транспортним засобом; б) реєстраційного документа на транспортний засіб; в) поліса (сертифіката) обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів для перевірки;
- перевірити документи пасажирів транспортного засобу, які також можуть бути причетні до вчинення правопорушення, записати установчі дані водія і пасажирів та іншу інформацію;
- доповісти оперативному черговому територіального органу Національної поліції про обставини події з метою виклику слідчо-оперативної групи. За допомогою оперативного чергового та автоматизованої підсистеми «АРМОР» встановити осіб та перевірити їх за обліками Національної поліції;
- запросити водія та пасажирів вийти з транспортного засобу, вжити заходів щодо забезпечення безпеки громадян та поліцейських;
- провести поверхневу перевірку водія та пасажирів контролюючи при цьому їх поведінку;
- за наявності потерпілих надати їм невідкладну домедичну допомогу;
- вжити заходів щодо виявлення свідків (очевидців) правопорушення, стисло опитати їх про характер протиправних дій осіб, записати їх прізвища та інші дані;
- до прибуття слідчо-оперативної групи забезпечити охорону місця події, недоторканність обстановки, збереження слідів і речових доказів, забезпечити виведення з місця події сторонніх осіб;
- після прибуття слідчо-оперативної групи доповісти її керівнику про обставини події, вжиті заходи та діяти за його вказівкою;
- скласти письмовий рапорт на ім'я начальника територіального органу Національної поліції чи керівника підрозділу патрульної поліції.

4. ДІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПРИ ВИЯВЛЕННІ ОСОБИ, ЯКА ПОГАНО СЕБЕ ПОЧУВАЄ У ЗВ'ЯЗКУ З ПОГІРШЕННЯМ СТАНУ ЗДОРОВ'Я, АБО ПЕРЕБУВАЄ В СТАНІ АЛКОГОЛЬНОГО ЧИ НАРКОТИЧНОГО СП'ЯНІННЯ

У разі, коли до працівників поліції звернулися громадяни і вказали на особу, яка погано себе почуває у зв'язку з погіршенням стану здоров'я, або перебуває в стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння:

- записати установчі дані особи, яка звернулася, та з'ясувати суть повідомлення;
- повідомити оперативному черговому територіального органу Національної поліції про подію;
- прибути на місце події, оцінити ситуацію, при зверненні до зазначеної особи назвати своє прізвище, звання та пред'явити на її вимогу службове посвідчення, з'ясувати, які проблеми є у неї на даний час;
- якщо у громадянина є проблеми зі здоров'ям, працівник поліції зобов'язаний викликати швидку медичну допомогу та дочекатися її приїзду, у разі необхідності надати первинну домедичну допомогу;
- якщо особі стало краще і вона відмовляється від виклику швидкої допомоги необхідно встановити її місце проживання та провести додому;
- якщо постраждалий непритомний (ознаки життя є або їх немає, однак після травми минуло не більше ніж 4–7 хвилин), слід розпочати проведення штучного дихання та зовнішнього масажу серця;
- доповісти оперативному черговому територіального органу Національної поліції про цю подію, за допомогою оперативного чергового та автоматизованої підсистеми «АРМОР» установити особу громадянина та перевірити його за обліками Національної поліції;
- після проведених дій та закінчення служби доповісти рапортом оперативному черговому територіального органу Національної поліції.

5. ПОРЯДОК І ТАКТИКА ЗДІЙСНЕННЯ ПОВЕРХНЕВОЇ ПЕРЕВІРКИ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ, А ТАКОЖ ОСІБ НА ПРЕДМЕТ НЕЗАКОННОГО ПЕРЕВЕЗЕННЯ ТА ЗБЕРІГАННЯ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН І ПРЕКУРСОРІВ

Відповідно до статті 31 Закону України «Про Національну поліцію» поліція може серед інших застосовувати такий превентивний захід, як поверхнева перевірка. Статтею 34 вказаного Закону України визначаються підстави для проведення поверхневої перевірки:

1) якщо існує достатньо підстав вважати, що в зазначеному транспортному засобі знаходиться правопорушник або особа, свобода якої обмежується в незаконний спосіб;

2) якщо існує достатньо підстав вважати, що в транспортному засобі знаходиться річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю і здоров'ю такої особи або інших осіб;

3) якщо існує достатньо підстав вважати, щоріч або транспортний засіб є знаряддям учинення правопорушення або (і) знаходиться в місці, де може бути скоєно кримінальне правопорушення, для запобігання якого необхідно провести поверхневу перевірку.

Таким чином, якщо у поліцейського є достатньо підстав вважати, що у особи, в її речах або у транспортному засобі знаходяться наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори, обіг яких обмежений або заборонений, чи для перевезення яких потрібен відповідний дозвіл, він має право здійснити поверхневу перевірку, під якою необхідно розуміти візуальний зовнішній огляд особи, речей або транспортного засобу з метою виявлення зазначених вище та інших предметів.

Поверхнева перевірка здійснюється поліцейським відповідної статі. У невідкладних випадках поверхневу перевірку може здійснювати будь-який поліцейський лише з використанням спеціального приладу або засобу.

Перед поверхневою перевіркою потрібно опитати особу, яка буде оглядатися, про наявність у неї знарядь злочину, предметів, документів та інших речей, що заборонені чи обмежані до обігу, та запропонувати їй викласти (дістати) їх з кишень та інших місць і залишити на землі, столі тощо. Видача речей особою не відмінює проведення поверхневої перевірки.

Поверхнева перевірка включає в себе:

- візуальний огляд особи;
- проведення по поверхні вбрання особи рукою;
- проведення по поверхні вбрання особи спеціальним приладом або засобом;
- візуальний огляд речі або транспортного засобу.

Візуальний огляд особи здійснюється по методу зверху-вниз, тобто починаючи з головного убору, потім оглядається піджак, брюки, взуття. У разі

необхідності потребується додатковий огляду руки особи. Під час візуального огляду особи необхідно звертати увагу на наступні обставини:

- наявність на обличчі, руках та інших частинах тіла рубців, шрамів, порізів, гнійників та інших пошкоджень, які засвідчують можливе вживання наркотичних засобів та психотропних речовин;

- наявність інших ознак, які можуть свідчити, що особа може бути причетна до вживання наркотичних засобів та психотропних речовин, про які було зазначено у попередньому розділі;

- наявність можливих слідів злочинної діяльності (наприклад, слідів крові на тілі чи одязі, свіжі синці, гематоми та подряпин на тілі, перебинтованих чи перев'язаних частин тіла, розірваного одягу тощо);

- наявність татуювань, зокрема кримінальних, на відкритих частинах тіла;

- наявність ознаки, які вказують на знаходження у особи (під її одягом) зброї чи інших небезпечних предметів (про це може свідчити рукоятки вогнепальної зброї, топорика тощо);

- відповідність одягу та взуття особи сезону чи наявній погоді або її статури (наприклад, особа одягнута в одяг з довгими рукавами, коли на вулиці стоїть спекотна погода – може свідчити про маскуванню нею місць введення в організм наркотичних засобів чи психотропних речовин; або особа одягнута в куртку в спекотну погоду, що може бути способом для маскуванню зберігання вогнепальної чи іншої зброї, знарядь вчинення злочинної діяльності тощо);

- запах особи та її одягу (наркозалежні особи, які вживають опіоїди, мають специфічний запах горілого, а також оцтового ангідриду, оцту чи інших розчинників);

- речі, які тримає в руках чи переносить особа (наприклад, наявність у руках особи предметів, які можуть відноситись до наркотичних засобів та психотропних речовин тощо).

Слід пам'ятати, поліцейський не повинен копирсатися у кишенях особи, а лише оглядає вміст речей, які самостійно показуються особою, яку перевіряють.

У подальшому особі пропонується ще раз викласти речі з кишень та видати (при наявності) заборонені, чи обмежені до обігу предмети. незалежно від результату видачі речей, з метою виявлення вогнепальної зброї, холодної зброї та інших предметів, які становлять загрозу життю і здоров'ю громадян, поліцейським чи безпосередньо собі, проводиться **проведення поверхні вбрання особи рукою**.

Вказана дія здійснюється по методу зверху-вниз, тобто починати з головного убору, потім оглядається піджак, брюки, взуття: спочатку рукою проводяться рухи по передній частині тулуба, у подальшому оглядається поясна частина тіла та плечі,

після чого ноги особи. Зброя у правопорушника може бути не лише під пахвами рук, у кишенях, а й кріпитись до інших частин тіла (ніг, рук, тулуба).

Під проведенням по поверхні вбрання особи спеціальним приладом або засобом слід розуміти виявлення за допомогою спеціальних засобів речей, обіг яких заборонено або які становлять загрозу життю і здоров'ю громадян.

Під час **поверхневого візуального огляду речей або транспортного засобу** особа повинна самотійно показати поліцейському вміст особистих речей. При цьому огляд транспортного засобу здійснюється шляхом візуального огляду його салону та багажника. Законодавство дозволяє вимагати відкрити кришку багажника та/або двері салону транспортного засобу. При цьому забороняється проникати поліцейському безпосередньо у салон транспортного засобу та оглядати його частини (наприклад, самотійно відкривати речові ящики, рухати різні речі). При поверхневій візуального огляду речі або транспортного засобу звертають увагу на вміст сумок, валіз, упаковок з-під ліків, пляшок та інших предметів тощо.

6. ЗАХОДИ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ЗАТРИМАННЯ ТА ПОВЕРХНЕВОЇ ПЕРЕВІРКИ ОСІБ, ЯКІ ПІДОЗРЮЮТЬСЯ У ВЧИНЕННІ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН ТА ПРЕКУРСОРІВ

Під час виконання службових обов'язків поліцейський може вступити у тісний контакт та фізичне протистояння з правопорушниками. Це може трапитись під час припинення правопорушень, при затриманні чи супроводі підозрюваних осіб, раптовому нападі або фізичному опорі з їхнього боку, спробі особи покалічити себе або вчинити самогубство тощо.

Зареєстровано окремі випадки, коли правоохоронці інфікувалися особливо небезпечними хворобами внаслідок поранень, завданих їм правопорушниками, передусім шляхом нанесення ударів, уколів та порізів гострими предметами (голками, лезами), глибоких укусів з потраплянням у рани чужої слини та крові.

Тому, у разі насильства з боку правопорушника необхідно завчасно оцінити можливість виникнення екстремальної ситуації, при необхідності викликати допомогу, використати спеціальні засоби та спорядження для запобігання нападу.

У разі агресивної поведінки особи, яку оглядають, або спроб вкусити працівників поліції, на неї доцільно одягнути наручники або зв'язати.

Заходи безпеки, перестороги і протидії фізичному опору:

- Уважно і пильно оцінювати ситуацію з метою недопущення несподіваного нападу.

- Завчасно планувати порядок затримання правопорушників, систему підстраховки, використовувати спеціальні засоби і засоби індивідуального захисту (захисні рукавички, шоломи, бронежилети) особливо, якщо доводиться мати справу з агресивними правопорушниками.

- У разі конфлікту зберігати безпечну дистанцію (тримати правопорушника на відстані).

- У разі виникнення законних підстав (особа чинить збройний напад, намагається застосувати фізичну силу до працівника поліції; її застали за вчиненням тяжкого злочину, намагається втекти з-під варти тощо) завчасно привести до бойового стану та використати спеціальні засоби або табельну зброю, вдатися до ударів захищеними ногами та руками, не дозволяти правопорушнику схопити себе і розпочати боротьбу впритул, поранити або вкусити.

- Уникати контакту з кров'ю та біологічними рідинами іншої особи. Якщо такий контакт стався, слід застосувати дезінфікуючі (антисептичні) засоби, у разі їх відсутності вимити руки милом чи обробити вологими серветками.

- У разі розлиття/розбризкування крові будь-якої особи, яка постраждала внаслідок насильницьких дій, спроби самогубства тощо, слід ізолювати місце, забруднене кров'ю, з подальшою його дезінфекуванням (для цього

використовуються розчини будь яких дезінфікуючих засобів, наприклад, хлораміну, хлорного вапна тощо) та подальшим прибиранням.

Під час проведення огляду чи поверхневої перевірки шляхом проведення по поверхні вбрання особи рукою слід завчасно передбачити ризик уколу голкою, порізу лезом або отримання інших ушкоджень гострими предметами, з якими завжди варто поводитися вкрай обережно. При цьому безпосередньо в осіб, щодо яких застосовано поверхнева перевірка, у їхньому одязі, речах, транспортних засобах можуть виявитися такі небезпечні предмети, як *ножі, леза для гоління, заточки, шила, шпильки, шприци, голки для ін'єкцій тощо*. Їх можуть сховати в шапки, натільну та постільну білизну, взуття, одяг, в шматки мила, продукти, книги, у домашні речі, меблі авторучки тощо. Саме тому робота з гострими предметами повинна бути зведена до мінімуму.

Працівник поліції, який здійснює поверхневу перевірку чи огляд, повинен дотримуватись таких правил безпеки:

- перед початком їх проведення необхідно ізолювати (заклеїти пластирем) усі порізи чи садна на шкірі рук;
- одягнути гумові, а за їх відсутності шкіряні рукавички, що може захистити від біоматеріалів правопорушника, та певною мірою від порізів та уколів (встановлено, що якщо голка проходить через гумову рукавичку, кров із зовнішньої сторони голки частково залишається на рукавичці). Кількість крові, яка попадає в місце уколу, при цьому зменшується на 46-86%, що зменшує ризик передачі збудників інфекції. Повний захист від поранення надають лише *кольчужні* рукавички;
- особливо обережно оглядати одяг особи. Там, де можливо, запропонувати особі самотійно звільнити свої кишені й показати білизну, промацати руками свій одяг;
- завжди слід враховувати можливість того, що правопорушник спробує викинути гострі або інші предмети чи використати їх для нанесення шкоди правоохоронцям. Окрім того, необережні дії самих працівників поліції можуть призвести до ушкодження шкіри або слизових оболонок.
- у разі виявлення небезпечних предметів (голок, шприців, ножів, інших небезпечних речей) працівникові поліції потрібно обережно вилучити їх;
- після проведення огляду обов'язково мити рук з милом чи дезінфікуючим розчином, а за їх відсутності – витирати руки вологими серветками;
- звертати увагу на особисті речі, щоб вони не забруднювалися і не торкалися інфікованих матеріалів;
- мати при собі аптечку;
- носити з собою ковпаки для голок шприців.

ПЕРЕЛІК КОНТРОЛЬНИХ ПИТАНЬ

1. Розкрийте алгоритм дій поліцейського при виявленні осіб, які публічно вживають наркотичні засоби або вчиняють інші протиправні дії з наркотичними засобами, психотропними речовинами та прекурсорами.
2. Розкрийте алгоритм дій поліцейського при виявленні під час поверхневої перевірки особи предметів, які за зовнішніми ознаками подібні до наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.
3. Розкрийте алгоритм дій поліцейського при виявленні у салоні транспортного засобу предметів, які за зовнішніми ознаками подібні до наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.
4. Розкрийте алгоритм дій поліцейського у разі зверненні до нього громадянина, який вказав на особу, яка погано себе почуває у зв'язку з погіршенням стану здоров'я, або перебуває в стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння.
5. Розкрийте порядок і тактику здійснення поверхневої перевірки транспортних засобів, а також осіб на предмет незаконного перевезення та зберігання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.
6. Розкрийте заходи особистої безпеки під час затримання та поверхневої перевірки осіб, які підозрюються у вчиненні правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів.

ВИКОРИСТАНІ ТА РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Бондаренко В. В. Особливості тактичної підготовки працівників підрозділів патрульної поліції. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. 2017. Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2017_3_5.
2. Бондаренко В. В. Особливості фізичної підготовки працівників підрозділів патрульної поліції. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. 2017. Вип. 8 (90) 16. С. 11–15.
3. Бондаренко В. В. Професійна підготовка працівників патрульної поліції : зміст і перспективні напрями : монографія. Київ, 2018. 524 с.
4. Бондаренко В.В., Решко С.М., Дідковський В.А. Підготовка до атестації здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни «Спеціальна фізична підготовка» : метод. рек. / [В. В. Бондаренко, С. М. Решко, В. А. Дідковський]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. – 81 с.
5. Вереньга Ю. В., Пронтенко К. В., Бондаренко В. В. Рівень та динаміка фізичної підготовленості вперше прийнятих на службу працівників органів внутрішніх справ. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. 2013. Вип. 4 (29). С. 179–184.

6. Відновлення фізичної працездатності працівників Національної поліції України : навч.-метод. посіб. / В. Бондаренко, О. Рябуха, А. Мартишко, Ю. Давигора. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 225 с.
7. Дідковський В. А. Застосування навчально-тренувальних поєдинків у фізичній підготовці працівників міліції : метод. рек. – К.: Національна академія внутрішніх справ, 2012. 32 с.
8. Дідковський В. А., Бондаренко В. В., Кузенков О. В. Фізична підготовка працівників Національної поліції України : навч. посіб. Київ : Кандиба Т. П., 2019. 98 с.
9. Дідковський В.А. Спеціальна фізична підготовка працівників ОВС (матеріали для підготовки до державної атестації) : [навчальний посібник] /Авторський колектив: В.А. Дідковський, О.В. Кузенков, С.В. Буряк, І.М. Гриньов, О.А. Арсененко, С.С. Чорний. К. : Національна академія внутрішніх справ, 2013. 108 с.
10. Дідковський В.А., Кузенков О.В. Силове затримання неозброєного правопорушника. навч. посіб. Київ : УкрДГРІ, 2014. 104 с.
11. Дії поліцейського під час здійснення поверхневої перевірки. Особливості застосування кайданків : метод. рек. / [В. А. Дідковський; В. В. Бондаренко, В. А. Сягровець та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 62 с.
12. Жевага С. І., Пронтенко К. В., Пронтенко В. В. Фізична підготовка викладацького складу вищих навчальних закладів МВС України : навч.- метод. посіб. Житомир, 2013. 232 с.
13. Застосування больових прийомів під час затримання правопорушника : метод. рек. / [В. В. Білик, В. В. Бондаренко, Н. Ю. Худякова та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 75 с.
14. Захисні та контратакувальні дії з гумовим (пластиковим) кийком: навч.-метод. посіб. / [В. А. Дідковський, В. В. Бондаренко, Н. Ю. Худякова та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 72 с.
15. Захист від нападу та силове затримання правопорушника, озброєного холодною зброєю (ножем): метод. рек. / [Н.Ю. Худякова, В. В. Бондаренко, О. А. Арсененко та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 58 с.
16. Пліско В. І., Бутов С. Є. Визначення критеріїв оцінки проявів небезпеки в екстремальних ситуаціях працівниками органів внутрішніх справ : навч. посіб. Київ, 2008. 36 с.
17. Пліско В. І., Носко М. О. Використання заходів фізичного впливу з тактичним осмисленням ситуацій відповідно до ступеня загрози: монографія. Чернігів : Черніг. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка, 2010. 284 с.
18. Положення про Департамент патрульної поліції: затв. наказом Національної поліції України від 06 листопада 2015 р. № 73. Київ, Національна поліція України, 2016, 9 с.

19. Положення про патрульну службу МВС: затв. наказом МВС України від 02 липня 2015 р. № 796. *Офіц. вісник України*. 2015. № 54. С. 203. Ст. 1767.

20. Прийоми самозахисту: звільнення від захоплень та обхоплень : метод. рек. / [А. Ю. Мартишко, В. В. Бондаренко, О. С. Рябуха та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 56 с.

21. Про затвердження Змін до Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : наказ МВС України від 21 січ. 2020 р. № 51. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0326-20#Text>

22. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.

23. Техніка виконання ударів руками та ногами: захисні та контратакувальні дії : метод. рек. / [С. М. Козенко, В. В. Бондаренко, Г. В. Бикова та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 70 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ. ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В БОРОТЬБІ З НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ

Навчальні питання

1. Виконання ситуаційних занять, які можуть виникати у поліцейських під час спілкування з особами, причетних до незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

ПЛАН-СЦЕНАРІЙ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ (відпрацювання сценаріїв)

1. Заняття проводяться з однією навчальною групою слухачів первинної професійної підготовки поліцейських:

- інструктаж із заходів особистої безпеки, поводження зі спеціальними засобами; демонстрування навчальних матеріалів (відеофільмів, тренінгів, алгоритмів правомірної поведінки тощо);
- практичне відпрацювання сценаріїв ситуацій які відбуваються у роботі поліцейського;
- підведення підсумків відпрацювання сценаріїв; обговорення типових помилок.

2. Окрім викладачів циклу загальноправових дисциплін центрів первинної професійної підготовки проведення занять можуть залучатися викладачі циклу спеціальних дисциплін, а також поліцейські, які працюють у практичних підрозділах, на розсуд викладача.

3. Для відпрацювання конкретного сценарію-ситуації, викладач, з числа слухачів визначає учасників заходу (слідчий, заявник, правопорушників, свідки, поняті, інші особи).

4. Учасникам ситуації роз'яснюються ролі та їх завдання.

ФАЗА ІНСТРУКТАЖУ:

1. Викладач окреслює ситуацію, які розіграватимуться та формулює мотив втручання.

2. З числа слухачів призначаються дійові особи рольової гри.

3. Слухачі отримують екіпірування та між ними розподіляються ролі (поліцейський, заявник, правопорушників, свідки, поняті, інші особи).

4. Видаються бланки спостережень спостерігачам.

5. Викладач нагадує слухачам на необхідність враховувати дотримання заходів особистої безпеки під час відпрацювання завдання рольової гри.

6. Після цього викладач проводить інструктаж всіх учасників, звертаючи особливу увагу тих, хто буде в ролі поліцейських на дотримання законності,

послідовність та узгодженість дій, а також порядок застосування фізичної сили, спецзасобів.

ФАЗА ГРИ:

1. Слухачі навчальної групи прибуває до інтерактивного приміщення.
2. Учасники рольової гри займають позиції.
3. Спостерігачі займають позицію біля входу в інтерактивне приміщення.
4. Звертають особливу увагу на послідовність та правильність дій слідчого, відповідно до вимог чинного законодавства, також заходів особистої безпеки.
5. Під час проведення рольової гри викладач не втручається, крім як з міркувань безпеки.
6. Після завершення відпрацювання ситуації навчальна група вирушає до аудиторії.

ФАЗА ОПРАЦЮВАННЯ:

Після відпрацювання практичних навичок, слухачі переводяться до навчальної аудиторії, де викладач ще раз проводить розбір дій слухачів і вказує на загальні недоліки, звертає увагу на дії всіх членів груп. Особлива увага звертається на дотримання заходів безпеки, законності, швидкості та узгодженість дій, використання різних тактичних хитрощів та інше.

Обговорення проводиться в такій послідовності:

1. Викладач надає слово виконавцям, які коментують свої дії.
2. Надається слово спостерігачам, які розповідають про послідовність та узгодженість дій кожного учасника рольової гри.
3. Слухачі висловлюють свої спостереження та коментують дії учасників.
4. Викладач підводить загальний підсумок рольової гри, нагадавши слухачам завдання даного навчального заняття.

До обговорення можуть залучатися слухачі, які були спостерігачами.

Ситуаційні завдання

Ситуація 1. На гарячу лінію «102» надійшло повідомлення про те, що в підвальному приміщенні одного з багатоповерхових будинків група осіб вживають наркотичні речовини. Наряд патрульної поліції, який прибув на виклик, побачив двох підозрілих осіб, що виходили із зазначеного підвального приміщення. Побачивши наряд, вони намагалися втекти, однак були затримані та доставлені до районного відділку поліції. Затримані особи виявилися учнями 9-го класу загальноосвітньої школи. Відразу після затримання один з учнів повідомив

працівників поліції, що він є пацієнтом замісної підтримувальної терапії (ЗПТ), й перебуває на відповідному обліку.

Завдання:

1. Розробити комплекс оптимальних дій, спрямованих на вирішення вказаної ситуації..

2. Чи мале місце в даному випадку затримання особи?

Ситуація 2. На залізничному вокзалі співробітниками поліції був затриманий громадянин Г. При поверхневій перевірці в задньому кармані штанів поліетиленовий пакетик із подрібненою речовиною рослинного походження зеленого кольору в середині.

Завдання:

1. Розробити комплекс оптимальних дій, спрямованих на вирішення вказаної ситуації..

Ситуація 3. Під час перевірки дотримання умов домашнього арешту громадянина В. за місцем його проживання патрульний звернув увагу, що на столі лежала розпочата пачка амфетаміну. На його запитання В. відповів, що ці ліки він вільно придбав у аптеці за рекомендацією свого лікуючого лікаря.

Завдання: 1. Розробити комплекс оптимальних дій, спрямованих на вирішення вказаної ситуації.

Ситуація 4. Під час складання протоколу про вчинення порушення правил дорожнього руху поліцейський обачив на сидінні поруч з водієм білий поліетиленовий пакетик з білою речовиною в середині.

Завдання: 1. Розробити комплекс оптимальних дій, спрямованих на вирішення вказаної ситуації.

ТЕМА 3.4. ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

1. Комп'ютеризоване тестування. Критерії оцінювання

Комп'ютеризовані тестові завдання містять питання і декілька варіантів відповідей. В кожному питанні тільки один варіант вважається абсолютно вірним. Тому необхідно зазначити найбільш повний варіант відповіді.

З метою оцінки результатів проходження тестування поліцейськими складається шкала оцінювання з критерію «склав – не склав», виходячи з положень, що правильних відповідей повинно бути надано на 60 % та більше питань.

Загальна тривалість складання тесту визначається з розрахунку 1 хвилина на 1 тестове завдання. Таким чином, **час тестування складає максимально 26 хв.** Після відповідей на всі питання або по закінченню відведеного часу процес тестування припиняється і висвітлюється результат.

Відповідно до кількості набраних балів користувач отримує оцінку:

Порогові бали	Критерії оцінювання	Шкала оцінювання
16–26 (60-100 %)	Достатній рівень	Склав
1–15 (0-59 %)	Не достатній рівень	Не склав

2. Питання для практичних занять під час проміжного заліку

1. Прокоментуйте порядок дій поліцейського при виявленні осіб, які публічно вживають наркотичні засоби або вчиняють інші протиправні дії з наркотичними засобами, психотропними речовинами та прекурсорами.

2. Прокоментуйте порядок дій поліцейського при виявленні під час поверхневої перевірки особи предметів, які за зовнішніми ознаками подібні до наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

3. Прокоментуйте порядок дій поліцейського виявленні у салоні транспортного засобу предметів, які за зовнішніми ознаками подібні до наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

4. Прокоментуйте порядок дій поліцейського при зверненні до нього громадянина, який вказав на особу, яка погано себе почуває у зв'язку з погіршенням стану здоров'я, або перебуває в стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння.

5. Розкрийте порядок і тактику здійснення поверхневої перевірки транспортних засобів, а також осіб на предмет незаконного перевезення та зберігання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

6. Розкрийте порядок і тактику здійснення візуального огляду особи під час поверхневої перевірки транспортних засобів, а також осіб на предмет незаконного перевезення та зберігання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

7. Розкрийте заходи особистої безпеки поліцейського під час затримання та поверхневої перевірки осіб, які підозрюються у вчиненні правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів

8. Розкрийте заходи особистої безпеки поліцейського під час поверхневої перевірки осіб, які підозрюються у вчиненні правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів

9. Вкажіть порядок дій поліцейського у разі його поранення під час здійснення поверхневої перевірки осіб, які підозрюються у вчиненні правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів.

Навчальне видання

СТРІЛЬЦІВ Олександр Михайлович
ГЕРМАН Олена Валеріївна
БУКОВСЬКИЙ Юрій Дмитрович
СОЛОВЕЙ Валерій Володимирович
ВАРАВА Дмитро Віталійович

**НАРКОТИЧНІ ЗАСОБИ, ПСИХОТРОПНІ РЕЧОВИНИ,
ЇХ АНАЛОГИ ТА ПРЕКУРСОРИ.
ОЗНАКИ НАРКОТИЧНОГО СП'ЯНІННЯ**

(спеціальна програма з курсу)

Навчально-методичний посібник

Підп. до друку 20.09.2021. Формат 60×84/8.
Ум. друк. арк. 10,6.
Тираж 150 прим. Зам. 2009-1.

Поліграфічне підприємство СПД Румянцева Г. В.
54038, м. Миколаїв, вул. Бузника, 5/1.
Свідоцтво МК № 11 від 26.01.2007 р.

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

Матеріал підготовлено за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» у межах проекту «Забезпечення розумного балансу між наркополітикою та громадським здоров'я в Україні». Матеріал відображає позицію авторів і не обов'язково збігається з позицією Міжнародного фонду «Відродження».

Міжнародний фонд «Відродження» – одна з найбільших українських благодійних фондів, що з 1990-го року допомагає розвивати в Україні відкрите суспільство на основі демократичних цінностей. За час своєї діяльності Фонд підтримав близько 20 тисяч проектів на суму понад 200 мільйонів доларів США. Фонд заснований філантропом Джорджем Соросом і є частиною міжнародної мережі Фондацій відкритого суспільства (Open Society Foundations).

Сайт: www.irf.ua

Facebook: [www.fb.com/irf.ukraine](https://www.facebook.com/irf.ukraine)

